

चन्दननाथ नगरपालिकाको बजार अनुगमन तथा व्यवस्थापन निर्देशिका २०७५

प्रमाणीकरण मिति २०७५।७।२०

२०७५ सालको निर्देशिका नं

प्रस्तावना

नेपालको संविधान २०७२ को अनुसूचि ८ बमोजिम बजार अनुगमन, व्यवस्थापन गर्ने दायित्व स्थानीय तहलाई तोकिएकोले उपभोक्ताको स्वास्थ्य, सुविधा र आर्थिक हित कायम राख्न, उपभोग्य वस्तु वा सेवाको गुणस्तर, परिमाण एवम् मूल्यको अनियमितताबाट उपभोक्तालाई संरक्षण प्रदान गर्न, वस्तु वा सेवाको उत्पादन स्थल वा भन्सार विन्दु, ढुवानी मार्ग, भण्डारण तथा संचय स्थल, थोक तथा खुद्रा बिक्री स्थल र उपभोग्य स्थल लगायतका ठाउँहरूमा वस्तु वा सेवा प्रदायक वा बिक्रेताको व्यवसायिक कारोवारको दर्ता, नवीकरण, आपूर्ति, मूल्य, गुणस्तर, नापतौल, विज्ञापन लगायतका व्यापारिक क्रियाकलापको नियमन गरी उपभोक्तालाई सचेतना प्रदान गरि तिनको हित संरक्षण गर्न आवश्यक भएकोले स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (२) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी चन्दननाथ नगरपालिका नगर सभाको बैठकबाट पारित गरी यो निर्देशिका जारी गरिएको छ।

परिच्छेद-१ प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

- (क) यस निर्देशिकाको नाम बजार अनुगमननिर्देशिका, २०७५ रहेको छ।
- (ख) यो निर्देशिका प्रमाणीकरण भएको मितिदेखि लागु हुनेछ।

२. परिभाषा:

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा,

- (क) “अनुगमन टोली” भन्नाले नगरपालिका कार्यालयले विषय विज्ञ सहित गठन गरेको बजार अनुगमन टोली सम्झनु पर्दछ।
- (ख) “अनुचित” व्यापारिक क्रियाकलाप’ भन्नाले कुनै पनि उपभोग्य वस्तु वा सेवाको वास्तविक गुणस्तर, परिमाण, मूल्य, नापतौल ढाँचा वा बनावट आदि, ढाँटी वा भुक्त्याई त्यस्तो उपभोग्य वस्तु वा सेवा बिक्री वितरण वा प्रदान गर्ने, अन्य व्यक्तिले उत्पादन गरेको उपभोग्य वस्तुको गुणस्तर, परिमाण, मूल्य, नापतौल, ढाँचा, बनावट आदिमा असर पारी बिक्री वितरण गर्ने कार्य सम्झनु पर्दछ।
- (ग) “उपभोक्ता” भन्नाले कुनै वस्तु वा सेवा वा भौतिक पूर्वाधार वा प्राकृतिक स्रोत उपभोग वा प्रयोग गर्ने व्यक्ति वा संस्था सम्झनु पर्दछ।
- (घ) “उपभोक्ता संस्था” भन्नाले उपभोक्ताको हक हित संरक्षण र सम्बर्द्धनको उद्देश्यले प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएको संस्था र त्यसका शाखासमेतलाई सम्झनु पर्छ।

- (ड) 'एकाधिकारपूर्ण व्यापारिक क्रियाकलाप' भन्नाले कुनै वस्तु र सेवाको उत्पादन, बिक्रीवितरण गर्ने व्यक्ति, प्रतिष्ठान, समूह, संघ, महासंघ आदिले आपसमा मिली सम्झौता वा व्यवहारबाट बजारको ४० प्रतिशत वा सोभन्दा बढी हिस्सामा गर्ने व्यापारिक कारोबारसमेतलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (च) 'गुणस्तरहीन वस्तु' भन्नाले देहायको कुनै अवस्था भएको वा रहेको उपभोग्य वस्तु सम्झनुपर्छ
- (१) तोकिएको भन्दा कम गुणस्तर भएको वा त्यस्तो वस्तुमा हुनुपर्ने आवश्यक तत्व वापदार्थको परिमाण घटाइएको वा अर्को कुनै पदार्थको मिसावट गरिएको,
- (२) मानव स्वास्थ्यलाई हानि हुने गरी सडेको, गलेको वा फोहोरमैला वा विषादी मिश्रण गरी तयार गरिएको वा स्वास्थ्यलाई हानि हुने कुनै रसायन, रङ वासुगन्ध प्रयोग गरिएको,
- (३) त्यस्तो वस्तुको केही वा सबै भाग कुनै रोगी वा रोगकारक पशु, पक्षी वा हानिकारक वनस्पतिबाट बनाइएको,
- (४) तोकिएको मापदण्ड पूरा नगरी उत्पादन, ढुवानी, सञ्चय, भण्डारण वा बिक्री गरिएको,
- (५) उपभोग्य वस्तुको गुणस्तर तोकिएकोमासोहीबमोजिम र नतोकिएकोमा उत्पादकले तोकेबमोजिमको गुणस्तर नभएको,
- (छ) "गुणस्तरहीन सेवा" भन्नाले कुनै सेवाको गुणस्तर तोकिए वा दावि गरिएकोमा त्यस अनुरूप नभएको भन्ने सम्झनु पर्छ ।
- (ज) "कार्यालय" भन्नाले चन्दननाथ नगरपालिकाको कार्यालय सम्झनु पर्दछ ।
- (झ) "प्रदायक" भन्नाले वस्तु वा सेवाको उत्पादक, आयातकर्ता, भण्डारण वा बिक्रीवितरण गर्ने व्यक्ति वा संस्था सम्झनु पर्दछ ।
- (ञ) "वस्तु" भन्नाले उपभोक्ताले उपभोग वा प्रयोग गर्ने वस्तुको संमिश्रणबाट बनेको पदार्थ सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले उपभोग्य वस्तुको निर्माणमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ, रङ्ग, सुगन्ध वा रसायनलाई समेत जनाउँछ । सो शब्दले मूल्य लिई वा नलिई बिक्री वितरण गरिने सबै प्रकारका वस्तुलाई जनाउनेछ ।
- (ट) "विक्रेता"भन्नाले वस्तु वा सेवाको उत्पादक, पैठारिकर्ता, थोक वा खुद्रा विक्रेता, सेवा प्रदायक सम्झनु पर्दछ । सो शब्दले होटल, लज, होस्टेल, खाजाघर संचालक आदिलाई समेत जनाउने छ । सो शब्दले मूल्य वा दस्तुर वा पारिश्रमिक लिई वा नलिई वस्तु वा सेवा बिक्री वितरण गर्ने सबै प्रकारका प्रदायकलाई जनाउनेछ ।
- (ठ) 'लेबल' भन्नाले उपभोग्य वस्तु वा उपभोग्य वस्तु राखिएको भाँडो वा त्यस्तो उपभोग्य वस्तु वा उपभोग्य वस्तुमा लेखिएको, छापिएको, लिथो गरिएको, चिन्ह लगाइएको,इम्बोर्स गरिएको, समावेश गरिएको वा अन्य कुनै किसिमले देखाइएको ट्याग, चिन्ह,तस्विर वा अन्य विवरणात्मक वस्तु सम्झनु पर्छ ।
- (ड) "सेवा"भन्नाले व्यावसायिक सेवा, सञ्चार सेवा, निर्माण तथा इन्जिनियरिङ सेवा, वितरण सेवा, शिक्षा सेवा, वातावरणीय सेवा, वित्तिय सेवा, स्वास्थ्य र सामाजिक सेवा, पर्यटन सेवा, मनोरञ्जनतथा खेलकुद सेवा, यातायात सेवा लगायतका दस्तुर वा पारिश्रमिक लिई वा नलिई प्रदान गरिने सम्पूर्ण सेवाहरुलाई सम्झनु पर्दछ ।

- (ढ) “समिति” भन्नाले दफा ३२ बमोजिम गठित उपभोक्ता हित संरक्षण समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ण) “त्रुटीपूर्ण उत्पादन” भन्नाले कुनै वस्तुमा गुणस्तर, परिमाण, मात्रा, शुद्धता, मानक वा लेबलदावि गरिएकोमा त्यस अनुरूप नभएको भन्ने सम्झनु पर्छ ।
- (त) “तोकिए बमोजिम” भन्नाले नगर कार्यपालिकाले तोके बमोजिम भन्ने सम्झनुपर्छ ।

परिच्छेद २

उद्योग/फर्म/पसल /व्यवसाय दर्ता, नविकरण, तथा आपूर्ति व्यवस्थापन

३. दर्ता सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) नगरपालिका क्षेत्र भित्र विक्रि गर्ने उदेश्य राखेका कुनै प्रकारका वस्तु वा सेवाका उत्पादक,आयातकर्ता, ढुवानीकर्ता, संचयकर्ता, संकलनकर्ता समेतका प्रदायक वा विक्रेताले नगरपालिका क्षेत्र भित्र आफ्नो कारोवार सञ्चालन गर्दा नगरपालिकाको स्वीकृति र दर्ता विना कारोवार सञ्चालन गर्न हुदैन ।
- (२) नगरपालिकामा दर्ताका लागि तोकिए बमोजिमढाँचामा आवेदन फारम भर्नु पर्नेछ ।
- (३) विक्रेताले आफुले सञ्चालन गर्ने कारोवारको प्रचलित संघ र प्रदेश कानून बमोजिम दर्ता स्वीकृति लिनुपर्ने भए लिएको प्रमाण समेत आवेदनकासाथ पेश गर्नुपर्नेछ ।
- (४) यसरी पेश भएको फारम उपर सम्बन्धित अधिकारीले छानविन गरि दर्ता गर्न मिल्ने भए दर्ता गरि दर्ता प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । दर्ता गर्न नमिल्ने भए सोको स्पष्ट कारण सहित जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

४. दर्ता नविकरण : नगरपालिबाट दर्ता गरिएका उद्योग/फर्म/पसल /कारोवार/व्यवसायहरु तोकिएको बर्गिकरण बमोजिम तोकिएको शुल्क बुझाई दर्ता नविकरण गरेको हुनुपर्नेछ ।

५. विक्रि वितरण स्थल सम्बन्धि व्यवस्था :

- (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र वस्तु वा सेवाको व्यापार व्यवसाय गर्दा स्वीकृत प्राप्त गरेको स्थानमा बाहेक अन्यत्र सेवा सञ्चालन तथा वस्तुको विक्रि वितरण गर्न हुँदैन ।
- (२) सामान्यतया सामानको अवस्था त्यसले पार्ने वातवरणीय प्रभाव,ट्राफिक व्यवस्थापन, फोहरमैला उत्पादन, विष विषादीजन्य जस्ता विषयलाई मध्यनजर गरि खास प्रकारका मालसामान वस्तु वा सेवा कस्ता ठाउँमा राखेर विक्रि वितरण गर्न पाईने भन्ने विषय तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम तोकिएको स्थल बाहेक अन्यत्र सेवा सञ्चालन तथा वस्तुको विक्रि गरेमा त्यस्तो वस्तु वा सेवाको विक्रि कारोवार नगरपालिकाले रोक्का गर्न सक्नेछ ।

६. स्थान र समय निर्धारण गर्न सक्ने :

- (१) नगरपालिकाले कुनै वस्तुको विक्रि वितरण वा वा सेवाका सञ्चालनका लागि कुनै स्थान र समय निर्धारण गरि दिन सक्नेछ । स्थान निर्धारण गर्दा सम्भव भएसम्म एकै प्रकारका फर्म, पसल, कम्पनी, उद्योग व्यवसायलाई एकै ठाउँमा सञ्चालन गर्न अनुमति दिनुपर्नेछ ।

- (२) स्थान र समय निर्धारण गर्दा नगरपालिकाबाट विज्ञहरुको एक समिति गठन गरि सो समितिको प्रतिवेदनका आधारमा निर्धारण गर्नुपर्नेछ ।
- (३) स्थान र समय निर्धारण गर्दा विद्युत, पिउनेपानी, शौचालय, फोहरमैला व्यवस्थापन, सुरक्षा प्रवन्ध, बाटोघाटो, ट्राफिक व्यवस्थापन समेतलाई ध्यान दिनु पर्नेछ ।

७. स्थान उपलब्ध गराउन सक्ने :

- (१) कुनै वस्तु वा सेवा सञ्चालनका लागि नगरपालिकाले तोकिए बमोजिम सर्त निर्धारण गरि नगरक्षेत्र भित्र आवश्यकतानुसार सेवा सञ्चालन वा विक्रिकक्ष सञ्चालनका लागि स्थान उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
- (२) नगरपालिकाले उपलब्ध गराएको स्थानलाई सम्बन्धित विक्रेता आफैले प्रयोग गर्न वाहेक नगर पालिकाको स्वीकृति बेगर अरु कसैलाई सञ्चालन गर्न दिन वा सवलजमा दिन हुँदैन ।
- (३) तोकिएको सर्त पुरा नगरेको पाइएमा नगरपालिकाले स्थान खाली गराई अर्को वास्तविक विक्रेतालाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

- ८. वातावरण सफा र स्वच्छ राख्नुपर्ने :** नगरपालिका क्षेत्रमा कारोवार गर्ने वस्तु वा सेवा विक्रेताले नगरपालिका क्षेत्रको सरसफाई र स्वच्छतामा हानी नोक्सानी गर्ने कुनै पनि गतिविधि सञ्चालन गर्नु हुँदैन । आफ्नो अगाडीको सडक बाटो सफा राख्ने र आफुले निकालेको फोहोरको उचित व्यवस्थापन गर्नु सम्बन्धित प्रदायक वा विक्रेताको कर्तव्य हुनेछ । आफुले उत्सर्जन गरेको प्रदुर्षणको अनुपातमा सरसफाई कायम राखि वातावरण संरक्षणका लागि नगरपालिकालाई तोकिए बमोजिम क्षतिपूर्ति बुझाउनु पर्नेछ । प्राप्त क्षतिपूर्ति रकम नगरपालिकाले नगरको सरसफाई र वातावरण संरक्षणमा खर्च गर्नुपर्नेछ । तोकिए बमोजिम वाहेक कसैले फोहर गरि वातावरण विगाने कुनै गतिविधि सञ्चालन गरे नगरपालिकाले जरिवाना गरि क्षतिपूर्ति असुल गर्नुपर्नेछ ।

९. उद्योग/फर्म/पसल /व्यवसाय सञ्चालनमा प्रतिवन्ध :

- (१) देहाय अनुसारका पसल, उद्योग, फर्म सञ्चालन गर्न अनुमति दिन हुँदैन ।
- (क) मन्दिरको आसपास १०० मिटर भित्र माछामासु, मदिरा पसल राख्न दिइनु हुँदैन ।
- (ख) अस्पतालको ५०० मिटर आसपासमा मदिरा पसल, गृल उद्योग, फर्निचर उद्योग समेतका ठूलो आवाज आउने व्यवसाय सञ्चालन गर्नु हुँदैन ।
- (ग) विद्यालयको ३०० मिटर आसपासमा मदिरा पसल, धुम्रपान, मदिरा, गृल उद्योग, ठूलो आवाज आउने उद्योग व्यवसाय सञ्चालन गर्नु हुँदैन ।
- (घ) खुला रुपमा पशुपंक्षिको वघशाला सञ्चालन गर्नु हुँदैन ।
- (ङ) सार्वजनिक सडक पेटी बाटो ओगटेर पसल सञ्चालन गर्नु हुँदैन ।

१०. आपूर्ति व्यवस्थापन :

- (१) नगरपालिका क्षेत्रमा आवश्यक वस्तु वा सेवाको बजार माग अनुसार आपूर्तिको व्यवस्थापन सम्बन्धित वस्तु वा सेवाको प्रदायक वा विक्रेताले गर्नु पर्छ ।

(२) उपभोग्य आवश्यक वस्तु वा सेवाको बजारमा माग अनुसार उत्पादन, आयात तथा भण्डारको अवस्थाका सम्बन्धमा नियमित विश्लेषण गरि सो को आधारमा सम्बन्धित प्रदायक वा विक्रेतालाई आपूर्ति व्यवस्थापनका लागि आवश्यक सहजीकरण समितिले गर्नुपर्नेछ ।

(३) समितिले मागेको विवरण तोकिएको समय भित्र सम्बन्धित प्रदायक वा विक्रेताले दिनुपर्नेछ ।

(४) आपूर्ति व्यवस्थापनमा कुनै समस्या र गुनासो भए आवश्यक सहजीकरण लागि तत्काल सम्बन्धित प्रदायक वा विक्रेताले समितिलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(५) बजारमा दैनिक उपभोग्य अत्यावश्यक वस्तु वा सेवाको आपूर्ति व्यवस्थामा गंभिर संकट र विचलनको अवस्था आए नगरपालिकाले त्यस्तो वस्तु वा सेवाको बजार नियन्त्रण गरि सहज आपूर्ति व्यवस्था नभए सम्मको लागि कुनै निजि , सार्वजनिक संस्था वा सहकारी मार्फत त्यस्तो वस्तु र सेवाको विक्रि वितरण व्यवस्था गराउन सक्नेछ ।

११ सुपथ मूल्यको पसलको स्थापना तथा सञ्चालन गर्न गराउन सकिने : दैनिक उपभोग्य वस्तुहरुको सहज र सुपथ उपलब्धताका लागि नगरपालिकाले सार्वजनिक, सहकारी तथा निजी क्षेत्रसंगको सहकार्यमा सुपथ मूल्यका पसलको स्थापना तथा सञ्चालन गर्न गराउन सक्नेछ ।

१२. दर्ता खारेजी :

(१) देहायको अवस्थामा नगरपालिकामा दर्ता भएका वस्तु वा सेवा प्रदायक वा विक्रेताको दर्ता खारेज गरि सार्वजनिक सूचना मार्फत जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(क) लगातार ३ वर्ष सम्म नविकरण नगरेमा

(ख) दर्ता गरिए अनुसार काम नगरेमा

(ग) यस ऐन तथा नियमको उलंघन गरेकोमा पटक पटक सचेत गराउदा समेत सुधार नभएको पाइएमा

(घ) स्वीकृति वेगार तोकिएको स्थान भन्दा अन्यत्रै कारोवार सञ्चालन गरेमा

(२) दर्ता खारेजी गर्नु अघि पर्याप्त सुनुवाईको मौका प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद ३

गुणस्तर तथा नियमन सम्बन्धी व्यवस्था

१३ उपभोक्ताको हित संरक्षण गर्न वस्तु वा सेवाको नियमन:

(१) नगरपालिकाले उपभोक्ताको हित संरक्षण गर्न नियमित रूपमा उपभोग्य वस्तु वा सेवाको आपूर्ति मूल्य, गुणस्तर, नापतौल, लेवल, विज्ञापन आदिकोनियमन गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम नियमन गर्दा नगरपालिकाले देहायका काम गर्नेछ :-

(क) वस्तु वा सेवाको गुणस्तर, मूल्य निर्धारण र आपूर्ति व्यवस्था सम्बन्धी नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने,

- (ख) उपभोक्ताको हक हितमा प्रतिकूल असर पर्ने वा पर्न सक्ने एकाधिकार, अनुचित तथा निषेधित व्यापारिक क्रियाकलापको रोकथाम र नियन्त्रण गर्ने वा त्यस सम्बन्धमा कार्य योजना बनाई लागू गर्ने,
- (ग) नगरपालिका भित्र खपत हुने उपभोग्य वस्तु वा सेवाको माग र आपूर्ति स्थितिको निरन्तर विश्लेषण तथा समीक्षा गरी स्वच्छ बजार कायम गर्ने,
- (घ) वस्तु वा सेवाका उत्पादक, विक्रेता वा वितरकहरूले अवाञ्छित तरिकाले गरेको मूल्य वृद्धिलाई रोक्न र नियन्त्रण गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्ने,
- (ङ) उपभोक्तालाई उचित मूल्यमा सहज रूपमा दैनिक रूपमा उपभोक्ताले उपभोग गर्ने अत्यावश्यक वस्तु वा सेवाको आपूर्ति व्यवस्था सुनिश्चित गर्न नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा नगरपालिकाको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व भएका संस्था वा निजी फर्म वा कम्पनी तथा स्थानिय सहकारी संस्था मार्फत आपूर्तिको व्यवस्था सहज गर्ने,
- (च) कुनै समय अतिरिक्त लागि अधिकतम मौज्जातको परिणाम तोक्ने,
- (छ) नगरपालिका भित्र उत्पादित कुनै दैनिक उपभोग्य वस्तु वा सेवाको अभाव भएमा त्यस्तो खाद्य वस्तुको निश्चित परिमाण निर्धारण गरी तोकिएको मूल्यमा उत्पादकसंगबाट खाद्य वस्तु प्राप्त गर्ने र त्यसको सर्वसाधारणलाई बिक्रि गर्ने,
- (ज) थोक वा खुद्रा व्यवसायलाई व्यवस्थित गर्न त्यस्ता व्यवसायसँग सम्बन्धित व्यापारिक फर्म वा कम्पनीको नाम, ठेगाना, उपभोग्य वस्तुको मौज्जात लगायत अन्य आवश्यक विवरण खुलाउन लगाई मूल्यमा एकरूपता कायम गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्ने,
- (झ) उपभोक्ताको हक हित संरक्षण गर्न र आपूर्ति व्यवस्थालाई नियमित गर्नको लागि कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवाको कृत्रिम अभाव हुन नदिन वा सबै ठाउँमा नियमित रूपमा उपभोग्य वस्तु वितरण गर्न संघ, प्रदेश स्थानिय तह तथा सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय गर्ने,
- (ञ) उपभोग्य वस्तुको बिक्री वितरण प्रणालीलाई नियमित गर्ने र अनुपयुक्त तवरले अभाव सृजना गर्ने वा कालोबजारी गर्ने काम वा अनुचित व्यापारिक क्रियाकलापलाई नियन्त्रण गर्ने,
- (३) उपभोक्ताको हक हित संरक्षण, आपूर्ति व्यवस्था नियमित र उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको मूल्यएवं गुणस्तर नियन्त्रण सम्बन्धी व्यवस्थाको प्रभावकारी ढंगबाट कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकालेसमय समयमा आवश्यक नीतिगत र संस्थागत व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।
- (४) उपदफा (३) बमोजिमको व्यवस्था तोकिए बमोजिम कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

१४. **उपभोग्य वस्तु वा सेवाको गुणस्तर:**

- (१) कुनै उपभोग्य वस्तुमा अन्तरनिहित कुनै पदार्थको गुणस्तर वा मापदण्ड निर्धारण भएको रहेछ भने सो बमोजिम र नेपाल सरकारले त्यस्तो वस्तु वा सेवाको गुणस्तरको मापदण्ड निर्धारण गरिए बमोजिम हुनेछ । गुणस्तरको मापदण्ड निर्धारण नभएको वस्तु वा सेवा भए उत्पादकले उपभोग योग्य छ भनि गुणस्तरको स्वघोषणा गरेको हुनुपर्नेछ ।

- (२) लेवल नलागेको वा गुणस्तर निर्धारण नगरिएको वा गुणस्तरको स्वघोषणा नभएको कुनैपनि वस्तु वा सेवा कसैले पनि विक्रि वितरण गर्न गर्नु गराउनु हुँदैन ।
- (३) कुनै वस्तु वा सेवाको नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले निर्धारण गरेको गुणस्तर वा मापदण्ड नघट्ने गरि नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र उत्पादन, पैठारी तथा विक्रि हुने कुनै पनि वस्तु वा सेवामा औचित्यताका आधारमा थप गुणस्तर तोक्न सक्नेछ ।

१५. **उपभोग्य वस्तुको लेवलमा उल्लेख गर्नुपर्ने कुरा:**

(१) नगरपालिका क्षेत्र भित्र उत्पादन, पैठारी तथा विक्रि वितरण हुने वस्तुको लेवलमा देहायका कुराहरू उल्लेख गर्नु पर्नेछ :-

- (क) उत्पादकको नाम, ठेगाना र उद्योगको दर्ता नम्बर,
- (ख) खाद्य पदार्थ, औषधि र सौन्दर्य सामाग्री जस्ता उपभोग्य वस्तुमा त्यस्ता वस्तुको मिश्रण, मिश्रणका तत्व, परिमाण र तौल,
- (ग) गुणस्तर निर्धारण भएको उपभोग्य वस्तु भएमा त्यस्तो वस्तुको गुणस्तर,
- (घ) उपभोग्य वस्तु उपभोग गर्ने तरिका र त्यस्तो वस्तु उपभोग गरेबाट हुन सक्ने नकारात्मक प्रभाव (साइड इफेक्ट),
- (ङ) निश्चित अवधिभित्र उपभोग गरिसक्नुपर्ने वस्तु भए त्यस्तो अवधि र सोको मिति,
- (च) उपभोग्य वस्तुको विक्रि मूल्य, ब्याच नम्बर र उत्पादन मिति,
- (छ) इलेक्ट्रोनिक, हार्डवेयर, विद्युतीय वा यान्त्रिक वा लामो समयसम्म प्रयोगमा रहने उपभोग्य वस्तु भए त्यस्तो वस्तुको ग्यारेण्टी, ग्यारेण्टी मिति तथा सो वस्तुसँग सम्बन्धित कानून बमोजिम अन्य आवश्यक कुरा,
- (ज) खण्ड (छ) बमोजिमका अवस्थामा कुनै त्रुटी देखिएमा त्यसको शोधभर्ना दिने वा निश्चित अवधिसम्म मर्मत गरिदिने व्यवस्था,
- (झ) प्रज्वलनशील, दुर्घटनाजन्य वा सजिलैसँग टुटफुट हुन सक्ने उपभोग्य वस्तु भए त्यस्तो वस्तुको सुरक्षाको लागि अपनाउनु पर्ने पूर्व सावधानी सम्बन्धी विवरण,
- (ञ) उपभोग्य वस्तुमा लाग्ने सबै प्रकारका कर समावेश गरी हुन आउने अधिकतम खुद्राविक्री मूल्य,
- (ट) कुनै उपभोग्य वस्तु प्रयोग गर्नु पूर्व कुनै प्रक्रिया पूरा गर्नु पर्ने भए त्यस्तो प्रक्रिया र त्यस्तो प्रक्रिया नपुऱ्याई प्रयोग गर्दा हुन सक्ने हानी नोक्सानी,
- (ठ) मानव स्वास्थ्यलाई हानी पुऱ्याउने सक्ने पदार्थहरूको लेवलमा चेतनामूलक सन्देश, चित्र वा चिन्हको प्रयोग,
- (ड) तोकिए बमोजिमका अन्य कुरा ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमका लेवलमा उल्लेख गर्नु पर्ने कुरा नेपालभित्र उत्पादन भएका वस्तु भए नेपाली र अङ्ग्रेजी भाषामा लेखिनु पर्नेछ र पैठारी भएको वस्तु भए उत्पादकले नेपाली वा अङ्ग्रेजी भाषामा लेबलिङ्ग गरिएको हुनु पर्नेछ । नगरपालिकाले कुनै वस्तुमा नेपालीमा अनिवार्य लेबलिङ्ग गर्न आदेश गर्न सक्नेछ । लेबलिङ्ग गर्दा अक्षरहरू स्पष्ट र सर्वसाधारणले बुझ्ने गरि उल्लेख गरेको हुनुपर्नेछ ।

- (३) उपदफा (२) बमोजिम लेबलिङ्ग नगरिएको उपभोग्य वस्तु नगरपालिका क्षेत्रमा पैठारी गर्न हुँदैन ।
- (४) उपदफा (१) बमोजिम लेबलमा उल्लेख गरिनु पर्ने कुरा उल्लेख नगरिएको वस्तु कसैले पैठारी गरेकोमा त्यस्तो वस्तु जफत गरि सो को प्रयोगबाट हानी नोक्सानी हुन गएमा पैठारी गर्ने व्यक्ति वा संस्था सो हानी नोक्सानीको लागि जिम्मेवार हुनेछ ।
- (५) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि खुला रूपमा बिक्रि गरिने तरकारी, फलफूल जस्ता चाडै कुहिने उपभोग्य वस्तु बिक्री गर्दा यस दफामा लेखिएका कुरा उल्लेख गर्न आवश्यक हुने छैन । तर बिक्रेताले विल विजक जारी गर्दा उत्पादक, आयातकर्ताको परिचय खुलाई विल विजक जारी गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद ४

उपभोग्य वस्तु वा सेवाको बजारसँग सम्बद्ध पक्षको दायित्व

१६. उत्पादकको दायित्व :

(१) उपभोग्य वस्तु वा सेवा उत्पादन गर्ने उत्पादकले उपभोग्य वस्तु उत्पादन गर्दा कानून बमोजिम पूरा गर्नुपर्ने अन्य दायित्वको अतिरिक्त देहायको दायित्व पूरा गर्नु पर्नेछ:-

- (क) प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता नबिकरण गर्ने ।
- (ख) गुणस्तरीय वस्तु वा सेवा उत्पादन गर्ने,
- (ख) वस्तुको लेबल निर्धारण गर्ने,
- (ग) लेबलमा दफा १५ बमोजिमका कुरा उल्लेख गर्ने,
- (घ) त्रुटिपूर्ण उत्पादन नगर्ने,
- (ङ) आफूले उत्पादन गरेको वस्तु त्रुटिपूर्ण उत्पादन भइ त्यस्तो वस्तु बजारमा रहेको कुरा जानकारीमा आएमा त्यस्तो वस्तु संकलन गरी नष्ट गर्ने,
- (च) वस्तु वा सेवाको उत्पादनका कारण उपभोक्तालाई कुनै किसिमको क्षति भएमा सोको क्षतिपूर्ति दिने,
- (छ) वस्तु वा सेवाको गलत वा भ्रामक विज्ञापन वा प्रचार प्रसार नगर्ने,
- (ज) न्यून गुणस्तर वा कमसल वस्तुको उत्पादन नगर्ने,
- (झ) दुई वा दुईभन्दा बढी पदार्थको समिश्रणबाट बनेको वा उत्पादित उपभोग्यवस्तुमा रहेका त्यस्ता पदार्थको मात्रा, तत्व वा प्रतिशतको उपभोक्तालाई जानकारी दिनुपर्ने,
- (ट) उत्पादनको लागत मूल्यको हर हिसाव राखी, बिक्रि गर्दा विल वा रसिद दिने ।
- (ठ) कानून बमोजिम तोकिएका अन्य शर्त पूरा गर्ने ।

(२) उपभोग्य वस्तु वा सेवा उत्पादन गर्ने उत्पादकले उपदफा (१) बमोजिमको दायित्व पूरा नगरेको वा कुनै वस्तुको उत्पादन, निर्माण, प्रशोधन, जाँच, परिक्षण, डिजाइन, सूत्र, तयारी, बजार पैठारी, प्याकिङ्ग, लेबलिङ्गको क्रममा भएको कुनै त्रुटी, कमि कमजोरी (डिफेक्ट)को कारण गुणस्तरहीन भई त्यस्तो वस्तु वा सेवा को बिक्रि वितरण भएको पाइएमा वा त्यस्तो वस्तु वा सेवा उपभोग गरेका कारण कसैको जिउ, ज्यान, सम्पत्तिमा हानी नोक्सानी भएमा त्यस्तो हानी नोक्सानी पुगेमा त्यस्तो वस्तु वा सेवा जफत गर्ने र उत्पादन, पैठारी, बिक्रि रोक्का गर्नुपर्नेछ । उपभोक्तामा पुगेको हानि नोक्सानी वापत क्षतिपूर्ति दिने दायित्व उत्पादकको हुनेछ । उपभोक्तामा पुग्न गएको हानि नोक्सानीको क्षति एकिकन भए सो बमोजिम र उपभोक्ता र एकिकन नभए बिक्रि बिक्रि परिणामका आधारमा नगर उपभोक्ता संरक्षण कोषमा रहने गरि उत्पादकलाई जरिवाना र

उपभोक्तालाई क्षतिपूर्ति भराइ दिनु पर्छ । उक्त वस्तु वा सेवा उपभोग गरेका कारण हानी नोक्सानी पुगेको प्रमाण सहित दावि लिई कुनै उपभोक्ता अदालतबाट आई निवेदन गरे अदालतको आदेश बमोजिम उपभोक्ता संरक्षण कोषबाट भराइ लिन पाउनेछ । कसैको स्वास्थ्य, जीउ ज्यानमा हानि नोक्सानी पुगेको भए प्रचलित कानून बमोजिम सजाय समेत हुनेछ ।

तर,

उत्पादकलाई जिम्मेवार बनाउन दावि लिएको हानी नोक्सानी उत्पादित वस्तुको त्रुटिपूर्ण उत्पादनका कारणबाट भएको हो भन्ने पुष्टि प्रत्यक्ष प्रमाणको आधारमा भएको हुनुपर्नेछ । जुन वस्तु वा सेवाको उपभोगको कारण हानी नोक्सानी पुगेको हो त्यस्तो वस्तु वा सेवाको वास्तविक उत्पादकलाई हानी नोक्सानीका बारेमा जानकारीमा रहेको कुरा पुष्टि हुनु पर्नेछ ।

१७. **पैठारीकर्ताको दायित्व :**

(१) उपभोग्य वस्तुको पैठारी गर्नेपैठारीकर्ताले त्यस्तो वस्तु पैठारी गर्दा प्रचलित कानून बमोजिम पूरा गर्नुपर्ने दायित्वको अतिरिक्त देहायको दायित्व पूरा गर्नु पर्नेछ :-

- (क) पैठारीकर्ता प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता नविकरण भएको हुनुपर्ने ।
- (ख) वास्तविक परल मूल्य भन्दा बढी वा फरक नपर्ने गरी पैठारी गर्नुपर्ने,
- (ग) विक्रि मूल्य घोषणा गरेको हुनुपर्ने ।
- (घ) पैठारी गरिएकोउपभोग्य वस्तुको किसिम, परिमाण, गुणस्तर र उत्पादन सम्बन्धीसम्पूर्ण विवरण नियमनकारी निकाय वा अन्य अधिकारीले मागेका बखत उपलब्ध गराउने,
- (ङ) कानूनले तोके बमोजिमका वस्तु बाहेक पैठारी गर्न नहुने,
- (च) उपभोग्य वस्तुको पैठारी सम्बन्धमा कानून बमोजिम र अन्य दायित्व पूरागर्ने ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै वस्तुको गुणस्तर वा प्रकृति बमोजिम अन्यथा व्यवस्था भएकोमा बाहेक पैठारी भएको मितिबाट छ महिना पछि उपभोग गर्न नहुने वा नसकिने वा त्यस्तो अवधि समाप्त भएपछि उपभोग गर्न नमिल्ने वस्तु पैठारी गर्न पाइने छैन ।

(३) पैठारीकर्ताले दायित्व पूरा नगरेको पाइए पैठारी गरेको सामान जफत गरि सामानको मूल्य बमोजिमजरिवाना हुनेछ ।

१८. **दुवानीकर्ताको दायित्व :** उपभोग्य वस्तु दुवानी गर्ने दुवानीकर्ताले कानून बमोजिम पूरा गर्नुपर्ने अन्य दायित्वको अतिरिक्त देहायको दायित्व पूरा गर्नुपर्नेछ :-

- (क) दुवानीकर्ताको दर्ता अनुमति प्राप्त गरेको हुनुपर्ने ।
- (ख) दुवानी गरिने उपभोग्य वस्तुको प्रकृति अनुसार निर्धारित अवधि भित्र नै दुवानी गर्नु पर्ने,
- (ग) दुवानी गर्दाउपभोग्य वस्तुको गुणस्तरमा ह्रास आउन नदिने आवश्यक प्रवन्ध गरेको हुनुपर्ने
- (घ) दुवानीकर्ता तोकिएको योग्यता अनुसारको हुनु पर्ने,
- (ङ) दुवानी गर्दा तोकिए बमोजिम सुरक्षात्मक व्यवस्था तथा पालनागर्नु पर्ने शर्तहरू पालन गर्ने,
- (च) सम्बन्धित निकायले माग गरेको बखत उपभोग्य वस्तुको विवरण उपलब्ध गराउने,
- (छ) दुवानीकर्ताले पूरा गर्नुपर्ने अन्य दायित्व पूरा गर्ने ।

(३) ढुवानीकर्ताले दायित्व पुरा नगरी ढुवानी गरेको पाइए ढुवानी गरेको सामान जफत गरि सामानको मूल्य बमोजिम जरिवाना हुनेछ ।

१९. **संचयकर्ताको दायित्व** : उपभोग्य वस्तुको संचय गर्ने संचयकर्ताले कानून बमोजिम पूरा गर्नुपर्ने दायित्वको अतिरिक्त देहायको दायित्व पूरा गर्नुपर्नेछ :-

- (क) संचकर्ता दर्ता नबिकरण भएको हुनुपर्ने।
- (ख) उपभोग्य वस्तु संचय गर्दा त्यस्ता वस्तुको प्रकृति अनुसार सतर्कता अपनाएको हुनुपर्ने ।
- (ख) तोकिएको सुरक्षात्मक व्यवस्था अपनाएको हुनुपर्ने,
- (ग) गुणस्तरमा ह्रास आउने खालको कुनै काम नगर्ने,
- (घ) उत्पादकद्वारा उल्लेख भएका वस्तुको विवरणलाई कुनै पनि किसिमले फेरबदल नगर्ने,
- (ङ) सम्बन्धित निकायले माग गरेको वखत त्यस्ता वस्तुको संचयसँग सम्बन्धित विवरण उपलब्ध गराउने,
- (च) संचयकर्ताले पूरा गर्नुपर्ने अन्य दायित्व पूरा गर्ने ।

(३) संचयकर्ताले दायित्व पुरा नगरेको पाइए संचय गरेको सामान जफत गरि सामानको मूल्य बमोजिम जरिवाना हुनेछ ।

२०. **विक्रेताको दायित्व** : उपभोग्य वस्तुको खुद्राबिक्री गर्ने विक्रेताले कानून बमोजिम पूरा गर्नुपर्ने अन्य दायित्वको अतिरिक्त देहायको दायित्व पूरा गर्नुपर्नेछ :-

- (क) विक्रेता दर्ता नबिकरण भएको हुनुपर्ने ।
- (ख) विना भेदभाव उपभोक्तालाई गुणस्तरीय उपभोग्य वस्तुको बिक्री गर्ने,
- (ख) वस्तुको किसिम वा प्रकृति अनुसार गुणस्तरमा ह्रास नआउने गरी सुरक्षित रूपमा राख्ने र सुरक्षित रूपमा बिक्री गर्ने,
- (ग) सर्वसाधारणले स्पष्ट रूपमा बुझ्ने गरी देख्ने ठाँउमा उपभोग्य वस्तुको मूल्य सूची राख्ने,
- (घ) सम्बन्धित निकायले माग गरेका वखत आफूसँग रहेको उपभोग्य वस्तुको मौज्जात वा विवरण उपलब्ध गराउने,
- (ङ) उपभोग्य वस्तुमा कुनै किसिमको ग्यारेन्टी, वारेन्टीको व्यवस्था भएमा त्यस्तो व्यवस्था पालना गर्ने
- (च) पहिले आउने उपभोक्तालाई पहिले उपभोग्य वस्तु बिक्री गर्ने,
- (छ) उपभोग्य वस्तु बिक्री गरेपछि त्यसको बील वा रसीद दिने ।

(३) विक्रेताले दायित्व पुरा नगरेको पाइए त्यस्तो वस्तु वा सेवाको कारोवार रोक्का राखि कैफियत पाइएको सामान जफत गरि सामानको मूल्य बमोजिम जरिवाना हुनेछ ।

२१. **सेवा प्रदायकको दायित्व** : उपभोक्तालाई सेवा प्रदान गर्ने सेवा प्रदायकले कानून बमोजिम पूरा गर्नुपर्ने अन्य दायित्वको अतिरिक्त देहायको दायित्व पूरा गर्नुपर्नेछ :-

- (क) सेवा प्रदायक दर्ता नबिकरण भएको हुनुपर्ने ।
- (ख) विना भेदभाव उपभोक्तालाई सेवा प्रदान गर्ने,

- (ख) सर्वसाधारणले स्पष्ट रूपमा बुझ्ने गरी सबैले देख्ने ठाँउमा आफूले प्रदान गर्ने सेवाको सूचीतथा त्यसको मूल्य सूची राख्ने,
- (ग) सम्बन्धित निकायले माग गरेका वखत आफूले प्रदान गर्ने सेवासँगसम्बन्धित विवरण तथा कागजात उपलब्ध गराउने,
- (घ) पहिले आउने उपभोक्तालाई पहिले सेवा प्रदान गर्ने,
- (ङ) उपभोक्तालाई सेवा प्रदान गरे वापतको रकम लिएपछि त्यसको बील वा रसीद दिने,
- (च) तोकिए बमोजिम अन्य दायित्व पालना गर्ने ।

२२. **बजारको तह निर्धारण सम्बन्धि व्यवस्था:** नगरपालिकाले उपभोक्ता हक हित संरक्षण गर्न, बजारको नियम(मार्केट रूल) बमोजिम बजार व्यवस्थापन गर्न, बजारलाई स्वच्छ, सुलभ तथा पारदर्शिता बनाउन तोकिएको वस्तु वा सेवाको लागि तोकिए बमोजिम बजारको तह निर्धारण गर्नेछ । तह निर्धारण गर्दा परिश्रम र लगानी नगरि मुनाफा प्राप्त गर्ने कुनै पनि तह कायम गरिनु हुँदैन ।

२३. **उपभोग्य वस्तु फिर्ता गर्न सकिने:**

- (१) कसैले विक्रेताबाट खरिद गरेको कुनै उपभोग्य वस्तु चित्त नबुझी फिर्ता गर्न चाहेमासात दिनभित्र खरिद गरेको त्यस्तो विक्रेता समक्ष फिर्ता गर्न वा त्यस्तो वस्तुको सट्टा सोही मूल्य बराबरको त्यस्तै अर्को वस्तु लिन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम उपभोग्य वस्तु फिर्ता गर्दा विक्रेताले मूल्यमा कटौति गर्न वा अन्य कुनै किसिमको थप शुल्क लिन पाउने छैन ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम उपभोग्य वस्तु फिर्ता गर्दा त्यस्तो उपभोग्य वस्तु खरिद गर्दाका वखत विक्रेताले दिएको बिल वा रसिद देखाउनु पर्नेछ ।
- (४) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको उपभोग्य वस्तु फिर्ता गर्न वा सट्टा लिन सकिने छैन:-
 - (क) खरिद भइसकेपछि खरिदकर्ताले त्यस्तो वस्तुको गुणस्तर वा परिमाणमा परिवर्तन गरेमा,
 - (ख) निश्चित अवधिभित्र उपभोग गरी सक्नुपर्ने प्रकृतिका वस्तु भए त्यस्तो अवधि व्यतित भइसकेको वस्तु भएमा,
 - (ग) दूध, फलफूल, तरकारी, माछा, मासु जस्ता तुरुन्त उपभोग नगरेमा सडि, गली जाने प्रकृतिका वस्तु भएमा,
 - (घ) प्याकेजिङमा रहेको वस्तु भए प्याकेजिङ खोलेमा,
 - (ङ) खरिद गरेको वस्तु प्रयोग गरिसकेको भएमा ।
- (५) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सिलबन्दी गरेको उपभोग्य वस्तु भए सिल नतोडिएको अवस्थामा त्यस्तो वस्तु एक महिनाभित्र फिर्ता गर्न वा त्यस्तो वस्तुको सट्टा सोही मूल्य बराबरको त्यस्तै अर्को वस्तु लिन सकिनेछ ।

२४. **विक्रेताले बिल वा बिजक राख्नु पर्ने:**

- (१) उपभोग्य वस्तुको उत्पादक, पैठारीकर्ता, ढुवानीकर्ता, संचयकर्ता र विक्रेताले बिक्री प्रयोजनको लागि खरिद गरेका वस्तु वा सेवाको उत्पादक वा खरिद बिल वा बिजक आफूसँग राख्नु पर्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिमको बिल वा बिजक सम्बन्धित अधिकारीले मागेका बखत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-५
निषेधित कामहरु

२५. **अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप गर्न नहुने :**

- (१) कसैले पनि अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप गर्न वा गराउन हुदैन ।
- (२) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि उपभोक्ताको अधिकार हनन् हुने वा स्वच्छ बजारका नियम उल्लंघन हुने गरी कसैले देहायको कुनै काम गरेमा अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप गरेको मानिनेछ:-
- (क) उपभोग्य वस्तु वा सेवाको वास्तविक गुणस्तर, परिमाण, मूल्य, नापतौल, ढाँचा वा बनावट आदि ढाँटी, लुकाई छिपाई वा भुक्याई त्यस्तो वस्तु वा सेवा बिक्री वा प्रदान गर्ने,
- (ख) व्यक्तिले उत्पादन गरेको उपभोग्य वस्तुको गुणस्तर, परिमाण, मूल्य, नापतौल, ढाँचा, बनावट आदिमा प्रतिकूल असर पारी वा भ्रमपूर्ण विज्ञापन गरि बिक्री गर्ने,
- (ग) उपभोग्य वस्तु वा सेवाको हकमा मौखिक, लिखित वा दृश्यबाट देहायका कुनै काम गर्ने:-
- (१) कमसल वस्तुलाई विशिष्ट वा गुणस्तर भएको स्तरमान, गुणस्तर, मात्रा, श्रेणी, संरचना, डिजाइन देखाइ बिक्री गर्ने,
- (२) पुर्ननिर्मित वा पुराना वस्तुलाई नयाँ हो भनी देखाइ वा भुक्याई बिक्री गर्ने,
- (३) घोषित गरिएका कुनै फाइदा नहुने अवस्थामा पनि वस्तु वा सेवाको बिक्री गर्दा भुठ्ठा र भ्रमपूर्ण रूपमा विज्ञापन वा सूचना प्रसार गर्ने,
- (४) उपभोग्य वस्तुको उपभोगबाट उपभोक्ताको कुनै रोग निको हुने भन्ने तथ्यगत आधार बिना नै त्यस्तो वस्तुको दावी वा प्रत्याभुति गर्ने वा बिक्री गर्ने ।
- (घ) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवाको वास्तविक लागतको आधारभन्दा फरक आधारमा उपभोक्ता मूल्यमा भार पर्ने गरी मूल्य निर्धारण गरेमा वा कुनै प्रतियोगिता, चिह्न, अवसर आदिको लागत समेत समावेश गरी मूल्य तय गर्ने वा त्यस्तो मूल्यमा बिक्री गर्ने,
- (ङ) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवाको मूल्यमा दान, इनाम वा निशुल्क पाइने अन्य वस्तुको मूल्य वा लागत समावेश गरी मूल्य निर्धारण गर्ने वा त्यस्तो मूल्यमा त्यस्तो वस्तु वा सेवाको बिक्री गर्ने,
- (च) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवामा तोकिएको गुणस्तर वा मापक भन्दा घटी हुने वा बढी हुने गरी वा त्यस्तो वस्तु वा सेवा उपभोगबाट उपभोक्तालाई हानी नोक्सानी पुऱ्याउने गरी त्यस्तो वस्तु उत्पादन, मिश्रण वा आपूर्ति वा ओसारपसार वा संचय वा बिक्री गर्ने,

- (छ) कुनै उपभोग्य वस्तुको अनुचित संचय वा कृत्रिम अभाव हुने गरी मूल्य बढाउने, जम्माखोरी गर्ने वा बिक्री गर्ने,
- (ज) त्रुटिपूर्ण उत्पादनबाट नष्ट भएको वस्तुको मूल्य वा व्यापारिक कारोबारको सिलसिलामा करार भएको वस्तुको मूल्य समेत अन्य वस्तुको लागत मूल्यमा समावेश गरी बिक्री गर्ने,
- (झ) सक्कली वस्तुलाई विस्थापित गर्न नक्कली वस्तु उत्पादन गर्ने वा त्यस्तो उत्पादनको बिक्री गर्ने,
- (ञ) बिक्री गरेको वस्तु वा सेवाको विल वा विजक जारी गर्न इन्कार गर्ने वा विल वा वीजक जारी नगर्ने,
- (ट) कुनै उपभोग्य वस्तु उपभोग गर्दा उपभोक्तालाई हानी नोक्सानी वा क्षति पुग्ने गरि बिषादी वा कुनै रसायनको प्रयोग गर्ने वा त्यसरी प्रयोग भएको वस्तु बिक्री गर्ने,
- (ठ) उपभोग्य वस्तु उपभोग गरिसक्नु पर्ने अवधि व्यतित भइसकेको वस्तु वा उपभोग गर्न नमिल्ने वस्तुमा नयाँ लेवल लगाई त्यस्तो वस्तु बिक्री गर्ने,
- (ड) उपभोग गर्न नसकिने गुणस्तरहीन वस्तु पैठारी, उत्पादन वा बिक्री गर्ने,
- (ढ) उत्पादक, आपूर्तिकर्ता, ढुवानीकर्ता, संचयकर्ता वा विक्रेता वा त्यस्ता व्यक्ति र अन्य व्यक्ति, संघ संस्थाको मिलेमतोबाट दफा १७ को उपदफा (१) को प्रतिकूल हुने गरी मूल्य निर्धारण गर्ने वा बिक्री गर्ने,
- (ण) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवा बिक्री गर्दा तोकिएको व्यापारिक तह भन्दा बढी तह वा श्रृंखला खडा गरी बिक्री वा प्रदान गर्ने,
- (त) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवा बिक्री वा प्रदान गर्न कुनै संरचना, मानक वा मापदण्ड तोकिएकोमा त्यस्तो संरचना, मानक वा मापदण्ड पूरा नगरी बिक्री गर्ने ।

२६. **माग, आपूर्ति वा मूल्यमा प्रतिकूल प्रभाव पार्न नहुने :**

- (१) कसैले पनि कुनै वस्तुको उत्पादन, पैठारी, ढुवानी, सञ्चय वा बिक्री वितरणमा लागेको लागत र तोकिए बमोजिमभन्दा बढी मुनाफा लिई बिक्री वितरण गर्नुहुँदैन ।
- (२) कसैले कुनै व्यक्ति, संस्था वा अन्य कसैसँग मिली देहायका कुनै काम गरी कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवाको माग, आपूर्ति वा मूल्यमा प्रतिकूल प्रभाव पार्न हुँदैन:-
 - (क) कुनै उपभोग्य वस्तुको उत्पादनकालागि चाहिने कच्चा पदार्थको कोटा निर्धारण गर्ने वा कुनै उपभोग्य वस्तुको उत्पादन घटाउने वा त्यस्तै अन्य कुनै काम गर्ने,
 - (ख) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवा सञ्चित गरी वा अन्य कुनै तरिकाले कृत्रिम अभाव खडा गर्ने,
 - (ग) निर्धारित समय वा स्थानमा मात्र उपभोग्य वस्तु वा सेवा बिक्री गर्ने वा त्यस्तै प्रकृतिका अन्य कुनै काम गर्ने ।

२७. **उपभोग्य वस्तु वा सेवाको सम्बन्धमा गर्न नहुने अन्य काम :** कसैले पनि कुनै उपभोग्यवस्तु वा सेवाको सम्बन्धमा देहायका कुनै काम गर्न वा गराउन हुँदैन :-

- (क) कमसल उपभोग्य वस्तुको जानी जानी उत्पादन, बिक्री वा पैठारी गर्न,

- (ख) कुनै उपभोग्य वस्तुको नक्कली वस्तु उत्पादन वा पैठारी गरी उपभोक्तालाई भुक्त्याउन,
- (ग) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवालार्ई अर्को उपभोग्य वस्तु वा सेवा हो भनी वा न्यूनस्तरको उपभोग्य वस्तु वा सेवालार्ई उच्चस्तरको उपभोग्य वस्तु वा सेवा हो भनी ढाँटी वा भुक्त्याई बिक्री गर्न,
- (घ) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवाको प्रयोग, उपयोगिता वा प्रभावकारिताको सम्बन्धमा भुट्टा वा भ्रमात्मक सूचना प्रचार प्रसार गर्ने वा विज्ञापन गर्न,
- (ङ) उपभोक्ताको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पर्ने उपभोग्य वस्तु वा सेवाको उत्पादन वा बिक्री गर्न,
- (च) एकै प्रकृतिका विभिन्न वस्तु उत्पादन, पैठारी वा बिक्री गर्न, व्यापारी वा व्यापारिक समूहहरू मिलाई त्यस्तो उपभोग्य वस्तुको अभाव सिर्जना गरी मूल्य तथा आपूर्ति व्यवस्थामा प्रभाव पार्न,
- (छ) एकै प्रकृतिको कुनै सेवा प्रदान गर्ने एक भन्दा बढी व्यापारी वा व्यापारिक समूहको मिलोमतोबाट चक्र प्रणाली, कोटा प्रणाली, आलोपालो, खेप प्रणाली वा टोकन प्रणाली अपनाई सेवा संचालन गर्न,
- (ज) एउटा उपभोग्य वस्तु खरिद गर्दा अर्को उपभोग्य वस्तु पनि खरिद गर्न पर्ने व्यवस्था गर्न,
- (झ) तोकिए बमोजिमका अन्य काम गर्न ।

२८. **स्वच्छ प्रतिस्पर्धामा अवरोध गर्न नहुने** : कसैले पनि नगरपालिका क्षेत्र भित्र स्वच्छ बजार संरक्षण वा स्वच्छ प्रतिस्पर्धामा अवरोध पुऱ्याउने कार्य गर्न वा गराउन हुदैन ।

परिच्छेद ६

उपभोग्य वस्तु वा सेवाको मूल्य निर्धारण सम्बन्धी व्यवस्था

२९. **अत्यावश्यक वस्तु र सेवाको सूची**:

- (१) नेपाल सरकारलेनेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी समय समयमा अत्यावश्यक खाद्य तथा उपभोग्य वस्तु वा सेवाको सूचि निर्धारण गरेको वस्तु वा सेवा बिक्री गर्दा तोकिएको अधिकतम मूल्यभन्दा बढी हुने गरी बिक्री गर्न वा गराउनु हुदैन । नेपाल कानून बमोजिम तोकिएको मुनाफा भन्दा बढी मूल्य लिई कसैले पनि कालोबजारी र नाफाखोरी गर्नु हुदैन ।

३०. **मूल्य सूची तथा दर्ता प्रमाणपत्र राख्नु पर्ने** :

- (१) उत्पादकले प्रत्येक उपभोग्य वस्तुको कारखाना मूल्य तथा विक्रेताले बिक्री वितरण गर्ने प्रत्येक वस्तुको थोक वा खुद्रा मूल्य र सेवा प्रदायकले प्रदान गर्ने सेवाको शुल्क स्पष्ट रूपमा उल्लेखगरी मूल्यसूची राख्नु पर्नेछ । उत्पादक, विक्रेता वा सेवा प्रदायकले खरिद विक्री सम्बन्धि विलविजक दुरुस्त राख्नुपर्नेछ ।
- (२) उपभोग्य वस्तु उत्पादन गर्ने उत्पादक उद्योग भए उद्योग दर्ताको प्रमाणपत्र तथा व्यवसायको हकमा व्यवसाय दर्ता प्रमाणपत्र बिक्री स्थलमा सर्वसाधारणले देख्ने गरी राख्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-७

उपभोक्ता हित संरक्षण समिति

३१. **उपभोक्ता हित संरक्षण समिति** : उपभोक्ताको हित संरक्षण सम्बन्धी विषयमा आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्न तथा बजार अनुगमन कार्यलाई मार्गदर्शन एवं समन्वयको लागि नगरपालिकाले उपभोक्ता हित संरक्षण समितिको गठन गर्नेछ ।
३२. **उपभोक्ता हित संरक्षण समितिको गठन देहाय अनुसार हुने छ** :
- (क) चन्दननाथ नगरपालिकाका उप-प्रमुख - संयोजक
(ख) चन्दननाथ नगरपालिकाको आर्थिक समितिका संयोजक - सदस्य
(ग) स्थानीय प्रशासन कार्यालयको अधिकृत वा प्रतिनिधी - सदस्य
(घ) विषयगत क्षेत्रका विज्ञका रूपमा एक जना प्रतिनिधि - सदस्य
विषयगत क्षेत्र भन्नाले अनुगमन गर्ने कार्यका निमित्त खटिदाका वखत सम्बन्ध राख्ने क्षेत्र जस्तै:खाद्य तथा गुणस्तर, औषधी, जनस्वास्थ्य, उद्योग बाणिज्य, यातायात, शिक्षा, आयल निगम हेर्ने निकायतथाअन्य अनुगमन कार्यसंग सम्बन्धित निकायका प्रतिनिधिलाई सम्भन्नु पर्छ ।
(ङ) सम्बन्धित उद्योग बाणिज्य संघको प्रतिनिधि -सदस्य
(च) उपभोक्ता हित संरक्षणमा क्रियाशिल संस्थाका प्रतिनिधि मध्येबाट एक जना - सदस्य
(छ) कार्यपालिका सदस्य एक जना - सदस्य
(ज) कानून शाखा प्रमुख - सदस्य
(झ) कार्यालयको उपभोक्ता हित संरक्षण हेर्ने शाखाका प्रमुख - सदस्य सचिव
३३. **उपभोक्ता हित संरक्षण समितिका काम कर्तव्य र अधिकार**
- (क) उपभोक्ता हित संरक्षण तथा स्वच्छ बजार व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।
(ख) बजारलाई स्वच्छ र प्रतिषप्रधी बनाउन उपभोक्ताको हक हितमा प्रतिकूल असर पर्ने वा पर्न सक्ने एकाधिकार वाअनुचित व्यापारिक क्रियाकलापको रोकथाम र नियन्त्रण गर्ने वा त्यस सम्बन्धमा कार्य योजना बनाई लागू गर्ने
(ग) अत्यावश्यक बस्तुहरुको माग र आपूर्तिको अवस्था सम्बन्धी तथ्याङ्क संकलन गरी माग वमोजिम आपूर्ति व्यवस्था सहज र सुलभ बनाउन आवश्यक कार्य गर्ने ।
(ङ) आपूर्ति व्यवस्थालाई सहज, सुलभ र पहुँचयोग्य बनाउन सार्वजनिक संस्था, सहकारी र निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
(च) समितिले यस निर्देशिकाको दफा ३६ (२)(३) अनुसार गठित अनुगमन टोलीद्वारा अनुसूची-१ मा उल्लेखभए अनुसार प्रस्तुत गरेको बजार अनुगमन सम्बन्धी प्रतिवेदन माथि विश्लेषण गरी आवश्यक निर्देशन दिने ।
(छ) उपभोक्ताको हित संरक्षण गर्न आपूर्ति व्यवस्था र उपभोग्य वस्तु वा सेवाको छड्के अनुगमन गर्ने ।
(ज) उपभोक्ता शिक्षा सम्बन्धी सचेतना र बजार अनुगमनको कार्ययोजना तयार गर्ने लागू गर्ने ।

- (भ) उपभोक्ताको गुनासो तथा सुचनाप्राप्त गर्न नगर उपभोक्ता हटलाईन जस्ता सेवा सञ्चालन गरि उपभोक्ताकालाई गुनासा गर्न सहज सुलभ बनाई तिनलाई जायज गुनोसो गर्न प्रोत्साहन तथा पुरस्कृत गर्ने ।
- (त्र) बजारअनुगमन सम्बन्धी कामको मूल्याङ्कन गरी अनुगमन टोलीलाई आवश्यक निर्देशन गर्ने ।
- (ट) चन्दननाथनगर कार्यपालिकाले दिएको अन्य निर्देशन र आदेशको कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।
- (ठ) उपभोक्ता हित विपरीत भएका कार्यमा आवश्यक कानुनी कारवाहीको लागि निरीक्षण वा अनुसन्धान अधिकृत तोक्ने ।
- (ड) नगरपालिका भित्र खपत हुने उपभोग्य वस्तु वा सेवाको माग र आपूर्ति स्थितिकोनिरन्तर विश्लेषण तथा समीक्षा गरी माग अनुसारको आपूर्ति व्यवस्थापन गर्ने गराउने ।
- (ढ) वस्तु वा सेवाका उत्पादक, विक्रेता वा वितरकहरूले अवाञ्छित तरिकाले गरेको मूल्य वृद्धिलाई रोक्न र नियन्त्रणगर्नआवश्यक व्यवस्था गर्ने,
- (ण) उपभोक्तालाई उचित मूल्य र सहज रूपमा खाद्यान्न लगायतका अन्य दैनिक उपभोग्य वस्तुको आपूर्ति सुनिश्चित गर्न नेपाल सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व भएका संस्था वा निजी फर्म वा कम्पनीलाई प्रोत्साहित गर्ने,
- (त) कुनै ठाँउ विशेषको लागि कुनै वस्तु वा सेवाको निश्चित अवधिका लागि अधिकतम मौज्जातको परिणाम तोक्ने,
- (थ) नगरपालिका क्षेत्रभित्र उत्पादित कुनै खाद्य वस्तुको अभाव भएमा त्यस्तो खाद्य वस्तुको निश्चित परिमाण निर्धारण गरी तोकिएको वा उचित मूल्यमा उत्पादक, भण्डारक आयातकर्ता वा विक्रेता बाट खाद्य वस्तु प्राप्त गरि सर्वसाधारणलाई बिक्रि वितरणको व्यवस्था गर्ने,
- (द) थोक वा खुद्रा व्यवसायलाई व्यवस्थित गर्न त्यस्ता व्यवसायसँग सम्बन्धित व्यापारिक फर्म वा कम्पनीको नाम, ठेगाना, उपभोग्य वस्तुको मौज्जात लगायत अन्य आवश्यक विवरण खुलाउन लगाई उचित मूल्यमा एकरूपता कायम गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्ने,
- (ध) उपभोक्ताको हक हित संरक्षण गर्न र आपूर्ति व्यवस्थालाई नियमित गर्नको लागि कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवाको कृत्रिम अभाव हुन नदिन वा सबै ठाउँमा नियमित रूपमा उपभोग्य वस्तु वितरण गर्न सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय गर्ने,
- (न) उपभोग्य वस्तुको बिक्री वितरण प्रणालीलाई नियमित गर्ने र अनुपयुक्त तवरले अभाव सृजनागर्ने वा कालोबजारी गर्ने काम वा अनुचित व्यापारिक क्रियाकलापलाई नियन्त्रण गर्ने,
- (प) आवश्यकता अनुसारछड्के अनुगमन गरि कारवाही गर्ने ।

३४. उपभोक्ता हित संरक्षण समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि :

समितिको बैठक कम्तिमा महिनामा एक पटकबस्नेछ । समितिको बैठकले आफ्नो कार्यविधि आफै तय गर्नेछ । समितिको बैठकको जानकारी सदस्यलाई तीन दिन अगावै दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद -८

बजार अनुगमन, उपभोक्ता सचेतना तथा हित संरक्षण सम्बन्धी व्यवस्था

३५. (१) वस्तु वा सेवाको दर्ता, आपूर्ति, मूल्य, गुणस्तर, नापतौल, विज्ञापन लगायतका व्यापारिक क्रियाकलापलाई उपभोक्ता मैत्री बनाउन नगरपालिकाले निम्न व्यवस्था गर्नु पर्नेछ :-
- (क) वस्तु वा सेवाको गुणस्तर, मूल्य निर्धारण र आपूर्ति व्यवस्था सम्बन्धी नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने
 - (ख) गुणस्तरीय उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको सहज र सर्वसुलभ आपूर्ति हुने वातावरणको सुनिश्चितता सहित उपभोक्ताको हक र हितको संरक्षण गर्न कार्यालयमा उपभोक्ता हित संरक्षण शाखाको व्यवस्था गरी नियमित र प्रभावकारी बजार अनुगमनको व्यवस्था गर्ने ।
 - (ग) बजार प्रणालीलाई प्रतिस्पर्धी र उपभोक्ताप्रति जिम्मेवार तुल्याउन प्रचलित कानूनको कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
 - (घ) उपभोक्तालाई सचेत र जागरुक तुल्याउन वडास्तरदेखि नै उपभोक्ता सचेतना लगायतका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
 - (ङ) तरकारी, फलफूल, माछा, मासु, मिठाई पसल, डेरी, होटल लगायतका खाद्य वस्तुको बिक्री स्थलको मापदण्ड तोक्ने, फलफूल तथा तरकारी बजार र वधशालाको व्यवस्था गर्ने ।
 - (च) थोक तथा खुद्रा बजारको व्यवस्थापन गर्ने ।
 - (छ) नगर क्षेत्रभित्र उत्पादन वा पैठारी हुने वस्तु वा सेवाको तह निर्धारण गर्ने ।
 - (ज) स्वच्छ बजार व्यवस्थापन र उपभोक्ता हित संरक्षणका लागि आवश्यक अन्य कार्यहरू गर्ने ।
- (२) उपभोक्ताको हक हित संरक्षण, आपूर्ति व्यवस्था नियमित र उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको मूल्य एवं गुणस्तर नियन्त्रण सम्बन्धी व्यवस्थाको प्रभावकारी ढंगबाट कार्यान्वयन गर्न आवश्यक नीतिगत र संस्थागत व्यवस्था गर्नको साथै नेपाल सरकारले समय समयमा गरेको निर्देशन पालना गर्नेछ ।
- (३) नगरपालिकाले अन्य वस्तु तथा सेवाका अतिरिक्त अनुसूचि ६ मा उल्लेखित आवश्यक वस्तु र सेवाको सहज आपूर्तिमा विशेष ध्यान दिनु आवश्यक पर्छ ।

३६. बजार अनुगमन टोली गठन :

- (१) वस्तु वा सेवा प्रदायक व्यवसायको दर्ता, नवीकरण, आपूर्ति, मूल्य, नापतौल, गुणस्तर, विज्ञापन लगायत व्यापारिक क्रियाकलापको नियमित एंवम् आकस्मिक अनुगमनको लागि नगरपालिकाले बजार अनुगमन टोली गठन गर्नेछ । अनुगमन टोलीहरूको इकाई प्रत्येक वडा तहमा रहनेछ । वडा तहमा रहने अनुगमन टोलीको संयोजक सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष हुनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने अनुगमन टोलीमा देहाय बमोजिमको पदाधिकारीहरू रहनेछन ।
- क. अनुगमन गर्ने वडाका वडा अध्यक्ष - संयोजक

- ख. नगरपालिकाको उपभोक्ता हित संरक्षण हेर्ने शाखाको प्रमुख- सदस्य
ग. अनुगमन गर्ने क्षेत्रसंग सम्बन्धित क्षेत्रको प्रतिनिधि - सदस्य
घ. स्थानीय प्रशासनको प्रतिनिधि -सदस्य
ङ. स्थानीय सुरक्षा निकाय (नेपाल प्रहरी) को प्रतिनिधि - सदस्य
च. उपभोक्ता हित संरक्षणमा क्रियाशिल संस्था वा व्यक्तिहरु मध्येबाट मनोनित एक जना -सदस्य
छ. उद्योग वाणिज्य संघको प्रतिनिधि एक जना - सदस्य
ज. पत्रकार महासंघ प्रतिनिधि एक जना - सदस्य
- (३) उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने वडा स्तरीय अनुगमन टोलीमा देहाय बमोजिमको पदाधिकारीहरु रहने छन् ।
(क) संयोजक- वडा अध्यक्ष
(ख) सदस्य - वडा सदस्यहरुबाट एक जना (महिला)
(ग) सदस्य - वडा सचिव
(घ) नागरिक समाजको प्रतिनिधि - सदस्य
(ङ) स्थानीय समाजसेवी - सदस्य
(च) नेपाल प्रहरीको स्थानीय निकायको प्रतिनिधि - सदस्य
- (४) अनुगमन टोलीमा कम्तीमा ५ जना प्रतिनिधि संलग्न भइ बजार अनुगमन सम्बन्धी कार्य गरिने छ । तर कुनै विषयगत क्षेत्रको अनुगमन गर्ने कार्यमा सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रको विज्ञ अनिवार्य रूपमा समावेश गराउनु पर्ने छ ।
- (५) उपभोक्ता हित संरक्षण हेर्ने शाखाले मासिक रूपमा तोकिएको ढाँचामा बजार अनुगमनको एकीकृत प्रतिवेदन कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (६) बजार अनुगमन गर्दा सम्बन्धित वडाका जनप्रतिनिधि मध्ये एक जना अनिवार्य रूपमा सदस्य रहने छन् ।

- ३७. बजार अनुगमन टोलीको काम, कर्तव्य र अधिकार :** बजार अनुगमन टोलीले प्रचलित कानून बमोजिम देहाय अनुसारका कार्यहरु गर्नुपर्नेछ ।
- (क) बजार अनुगमनको पूर्व कार्ययोजना र मासिक अनुगमन कार्यतालिका बनाई स्वीकृतिको लागि समितिमा पेश गर्ने ।
(ख) स्वीकृत कार्ययोजना बमोजिम नियमित रूपमा बजार अनुगमन गर्ने र आवश्यकता बमोजिम आकस्मिक वा विशेष अनुगमन गर्ने ।
(ग) वस्तु वा सेवाको दर्ता, आपूर्ति, मुल्य, गुणस्तर, नापतौल, विज्ञापन लगायतका व्यापारिक क्रियाकलापको अनुगमन गर्ने ।
(घ) कालोबजारी, नाफाखोरी, जम्माखोरी, एकाधिकार (सिन्डिकेट), मिलीमतोपूर्ण मूल्य निर्धारण (कार्टेलिङ्ग), अनुचित मूल्य, कृत्रिम अभाव तथा बजार प्रवेशमा अवरोध गर्ने जस्ता अस्वस्थ एवं गैर प्रतिस्पर्धी व्यापारिक क्रियाकलाप भए/नभएको अनुगमन गर्ने
(ङ) कुनै वस्तुको अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप (मिसावट/गुणस्तरहिन/) कम तौल भएको देखिएमा/भेटिएमा आवश्यकता अनुसार त्यस्ता वस्तु जफत गर्ने, नष्ट गर्ने, कारोवार रोक्का गर्ने वा बन्द गर्ने लगायतका कार्य गर्ने ।

- (च) विक्रेताले मूल्य सुचि राखे नराखेको, विल विजक राखे नराखेको, विल विजक जारी गरे नगरेको अनुगमन गर्ने ।
- (छ) विक्रेताले वारेन्टी, ग्यारेन्टी, त्रुटिपूर्ण वस्तु फिर्ता गर्ने नगर्ने गरेको सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने ।
- (ज) दर्ता, लेबल नभएका र म्याद गुज्रेका वस्तु वा सेवाको कारोवार तत्काल बन्द गरि त्यस्ता वस्तु जफत गरि विक्रेतालाई नष्ट गर्न लगाउने ।
- (झ) उपभोक्ता हित संरक्षण समितिबाट समय-समयमा दिइएका निर्देशन एवम् आदेश बमोजिमका कार्यगर्ने ।
- (ञ) बजार अनुगमन प्रतिवेदन सोही दिन कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (ट) स्थानीय तह सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भएका कार्यहरु समेत गर्ने ।

३८. बजार अनुगमन कार्यविधि :

१. बजार अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा निम्न विषयमा विशेष ध्यान दिनु पर्ने छ ।
- (क) विक्रेता वा सेवा प्रदायकले नियामक निकायबाट कानुन बमोजिम प्रदान गरिने गरेको व्यवसाय दर्ता प्रमाण-पत्र, स्थायी लेखा नम्बरको प्रमाण-पत्र, खाद्य अनुज्ञापत्र, औषधी पसल दर्ता प्रमाण-पत्रलगायतका आवश्यक कागजातहरु लिएको छ/छैन हेर्ने । साथै प्रमाणपत्र नियमिति रुपमा नवीकरण भए/नभएको हेर्ने । स्वीकृति नलिएको देखिएमा कारोबार बन्द गर्ने र नवीकरणको हकमा बढीमा ७ दिन भित्र सो कार्य गरी कार्यालयमा पेश गर्न लिखित निर्देशन दिने ।
- (ख) विक्रेता वा सेवा प्रदायकले आफ्नो व्यवसायको साइनबोर्डमा दर्ता नं. उल्लेख गरी राखेको छ/छैन हेर्ने । नराखेको भए ३ (तीन) दिनभित्र साइनबोर्ड राखी प्रमाण सहित कार्यालयमा जानकारी दिन लिखित निर्देशन दिने ।
- (ग) सेवा प्रदायकले वस्तुको विक्रि कक्षमा मूल्य सूची राखेको छ/छैन हेर्ने । नराखेको भए ३ दिन भित्र प्रमाण सहित कार्यालयलाई सो को जानकारी दिन लिखित निर्देशन दिने ।
- (घ) माल, वस्तुको परिमाण, मूल्य, गुणस्तर र तौल ठिक छ/छैन हेरी ठिक नपाइए कानूनी कारवाहीका लागि प्रक्रिया अधि बढाउने ।
- (ङ) प्याकेजिङ गरिएको वस्तुको लेबलमा उत्पादक वा पैठारीकर्ताको नाम, उत्पादन मिति, उपभोग्य अवधि वा मिति, अधिकतम खुद्रा मूल्य, मिश्रण, भण्डारण र उपभोग गर्ने तरिका उल्लेख गरिएको छ/छैन हेरी कानूनी कारवाहीका लागि प्रक्रिया अधि बढाउने ।
- (च) औषधि वा औषधियुक्त पदार्थ भए सो को प्याकिङ प्रयोग गर्ने तरिका उल्लेख छ/छैन हेर्ने । औषधीविज्ञ (फार्मासिष्ट) औषधीविक्री स्थलमा भए/नभएको एवं औषधि विक्रेता प्रमाणपत्र समेत हेरी ठिक नपाइए कानूनी कारवाहीका लागि प्रक्रिया अधि बढाउने ।
- (छ) उपभोग्य मिति नाघेको वस्तुहरु फेला परेमा नष्ट गर्ने, गराउने ।

- (ज) उत्पादन मिति, उपभोग्य मिति केरमेट गरेको वा पुनः लेबलिङ्ग वा छपाई गरेको छ/छैन हेर्ने । पुनः लेबलिङ्ग वा छपाई गरेको पाईएमा त्यस्तो वस्तु जफत गर्ने, वस्तुको मुचुल्का गरी नष्ट गर्ने, गराउने ।
- (झ) माछामासु, फलफूल, तरकारी, मिठाई पसल, डेरी र बधशाला वा माछा मासु विक्रिस्थल सफासुगधर र मापदण्ड अनुसार छ/छैन हेर्ने । नभएमा कसुरको प्रकृति अनुसार सजग गराउने वा चेतावनी दिने तथा अटेरी गरेमा बन्द गरी कनूनी कारवाही प्रक्रिया बढाउने ।
- (ञ) विक्रेता वा क्रेतालाई वस्तुको विल विजक जारी गरेको छ/छैन हेर्ने । विल विजक जारी अनिवार्य गर्न निर्देशन दिने ।
- (ट) कानूनले तोकेको मापदण्ड पुरा नगरेका कुनै पनि वस्तु वा सेवाका प्रदायकहरुको काम कारवाही रोक्का राख्ने, त्यस्ता वस्तुहरु जफत गर्ने र कानूनी कारवाहीका लागि सम्बन्धित निकायमा पठाउने ।
२. नगरपालिकाले अनुसूची-२ मा उल्लेखित वस्तु र सेवाको अनुगमन गर्न उपभोक्ता हित संरक्षण हेर्ने शाखालाई लिखित कार्य विवरण तोक्नु पर्नेछ । सोही आधारमा बजार अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन सम्बन्धी कार्य गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-१०

अनुगमन सम्बन्धी प्रकृया

३९. **अनुगमनको पूर्व तयारी :** अनुगमन टोलीले अनुगमन गर्नु पूर्व देहायको तयारी गर्नु पर्नेछ :
- (क) निरीक्षण वा अनुगमनमा जानु पूर्व अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवाको प्राथमिकताको सूची तयार गर्नुपर्ने छ ।
- (ख) अनुगमनमा जाँदा अनुगमन गरिने वस्तु वा सेवासँग सम्बन्धित ऐन नियमहरु, विवरण र चेकलिस्ट साथै लिई जानुपर्नेछ ।
- (ग) वस्तु तथा सेवाको आपूर्ति, विक्री, वितरण, मूल्य, गुणस्तर आदिको बारेमा प्रयाप्त सूचना र जानकारी हासिल गर्नुपर्नेछ ।
- (घ) अनुगमन वा निरीक्षण गर्न जानु अगावै तालिका बनाई आवश्यक पर्ने साधन सुरक्षा आदिको पूर्व तयारी गर्नुपर्नेछ ।
४०. **बजार अनुगमन गर्ने प्रकृया:**
- (क) बजार अनुगमन गर्दा अनुगमनमा खटीई जाने व्यक्तिले आफ्नो परिचय पत्र देखाई बजार अनुगमन गर्नुपर्नेछ । सम्बन्धित व्यवसायीले बिना कुनै अवरोध अनुगमन गर्न दिनु निजको कर्तव्य हुनेछ ।
- (ख) उपदफा (क) बमोजिम बजार अनुगमन गर्दा सम्बन्धित व्यवसायीले बाधा विरोध गरेमा प्रचलित कानून बमोजिम कारवाहीको लागि सम्बन्धित निकायमा अनुरोध गर्न वा लेखी पठाउन सक्नेछ ।
- (ग) बजार अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा सेवा वा वस्तु राखेको स्थानको नियमानुसार जाँचबुझ वा खानतलासी गर्न सक्नेछ । खानतलासीबाट वस्तु वा

- सेवाको विक्री वितरणमा यस निर्देशिका बमोजिम गर्नुपर्ने कार्य नगरेको र निषेधित वा अनियमित कार्य गरेको पाइएमा आवश्यकता अनुसार त्यस्तो सेवा वा वस्तुको प्रयोग वा विक्री, वितरणमा रोक लगाउन सक्नेछ तथा त्यस्ता वस्तु अनुगमन टोलीले कब्जामा लिई कानूनी कार्यवाही बढाउने छ ।
- (घ) अनुगमन गर्दा कुनै कानूनी कारवाही गर्नुपर्ने देखिएमा अनुगमन टोलीले सम्बन्धित व्यवसायीसँग तुरुन्त लिखित स्पष्टीकरण माग गर्न सक्नेछ ।
- (ग) अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा वस्तु वा सेवाको नमुना दशी संकलन गर्नुपर्ने देखिएमा प्रचलित कानून बमोजिम नमुना संकलन गरी सो को यथार्थ विवरण खुलाई मुचुल्का तयार गरी व्यवसायीको दस्तखत गराउनुपर्ने छ । सम्बन्धित व्यवसायीले मुचुल्कामा दस्तखत गर्न नमानेमा सोही व्यहोरा जनाई उपस्थित व्यक्तिहरुको रोहवरमा मुचुल्का खडा गरी आवश्यकता अनुसार सिलबन्दी समेत गरी परीक्षणको लागि यथासिद्ध सम्बन्धित निकायमा नमुना सहित लेखी पठाउनुपर्नेछ ।
- (घ) अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा तत्काल केही सुधार गर्नुपर्ने देखेमा सम्बन्धित व्यवसायीलाई अवधि तोकी स्थलगत लिखित निर्देशन दिई सुधार गर्न लगाउन सक्नेछ ।
- (ङ) बजार अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा कुनै वस्तु तत्काल नष्ट नगरे जनस्वास्थ्यमा असर पर्ने देखिएमा त्यस्ता वस्तुको नमुना संकलन गरी प्रमाणको रूपमा सुरक्षित राखी अन्य प्रचलित कानून बमोजिम आवश्यक प्रक्रिया पुऱ्याई सम्बन्धित व्यवसायी र उपस्थित व्यक्तिहरुको रोहवरमा मुचुल्का खडा गरी वातावरणमा असर नपर्ने गरी त्यस्तो वस्तु नष्ट गर्नुपर्नेछ । संकलित नमुना आवश्यकता अनुसार परीक्षणका लागि प्रयोगशालामा पठाउन सकिनेछ ।
- (च) अनुगमन गरिएका माल वस्तुको प्रकृति अनुसार मुचुल्का उठाउनु पर्नेमा मुचुल्का उठाउने, चेकलिष्ट अनुसार भए नभएको हेर्ने र नमुना परीक्षण लिनुपर्नेमा नगर सभाबाट स्वीकृत कानून र प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।
- (छ) अनुगमन टोलीको प्रतिवेदन वा नमुना परीक्षणबाट प्राप्त तथ्यका आधारमा मुद्दा दायर गर्नुपर्ने देखिएमा प्रचलित कानून बमोजिम अनुसन्धान अधिकृत तोकी मुद्दा दायर गर्न समितिबाट निर्णय गराई यथाशिघ्र अभियोजन अधिकारी समक्ष आवश्यक कागजात सहित लेखी पठाउनु पर्नेछ ।
- (ज) खाद्य प्रशोधन गर्न आवश्यक पर्ने कुनै उपकरण जडान भै कुनै वस्तु वा पदार्थको उत्पादन गरिएकोमा अनुगमन गर्ने निकायले उत्पादन, प्रशोधन कानून बमोजिम भए नभएको हेरी, नभएको भए त्यस्तो स्थानमा सिलबन्दी गर्न सक्नेछ । यसरी सिलबन्दी गरिएकोमा प्रशोधन उद्योगलाई निश्चित समयावधि दिई आवश्यक मापदण्ड पुरा गरी सुधार गर्न निर्देशन दिन सकिनेछ ।
- (झ) यस निर्देशिका बमोजिम दिइएको निर्देशन सम्बन्धित उद्योगले सुधारात्मक रूपमा पालना गरी सिलबन्दी हटाई पाउँ भनी निवेदन दिएमा अनुगमन गरी सुधार भएको देखिएमा सिलबन्दी हटाउने आदेश दिन सक्नेछ ।
- (ञ) निरीक्षण, जाँचबुझ वा खानतलासी गर्दा उपभोग्य वस्तु रोक्का राख्नुपर्ने भएमा स्थानीय सरकार सञ्चालन सम्बन्धि ऐन २०७४ र नगरसभाबाट स्विकृत कानूनमा

व्यवस्था भएकोमा सोही बमोजिम र उल्लेख नभएकोमा प्रचलित कानून बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।

- (ट) वस्तु वा मालसामान सिलबन्दी गर्नुपर्दा खाद्य नियमावली, २०२७ को नियम १३ वा उपभोक्ता संरक्षण नियमावली, २०५६ को नियम २८, २९ वा नेपाल गुणस्तर ऐन २०३७ वा स्ट्याण्डर्ड नापतौल ऐन, २०२५ समेतका प्रचलित कानून बमोजिम वा नगर सभाबाट स्वीकृत कानूनमा व्यवस्था भएकोमा सोही बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद -११ आचार संहिता

४१. **आचार संहिता:** अनुगमन टोलीले निम्न बमोजिमको आचार संहिता पालना गर्नुपर्नेछ ।

- (क) अनुगमन टोलीले अनुगमन गर्ने स्थल र अनुगमन गरिने वस्तुको बारेमा अनुगमन टोलीका सदस्य बाहेक अरु कसैलाई सूचना वा जानकारी गराउनु हुँदैन ।
- (ख) अनुगमन टोलीका कुनै पनि सदस्यले व्यक्तिगत स्वार्थ निहित रहेको वा नाता सम्बन्धका व्यक्ति वा संस्थाको अनुगमनमा आवद्ध हुनुहुँदैन ।
- (ग) अनुगमन कार्यमा संलग्न कुनै पनि सदस्यले अनुगमनसँग सरोकार राख्ने कुनै पनि व्यक्ति वा संस्थासँग पुरस्कार वा चन्दा वा दान वा उपहार स्वीकार गर्नु हुँदैन ।
- (घ) कुनै किसिमको प्रलोभन वा मोलाहिजामा पर्नु हुँदैन ।
- (ङ) अनुगमन टोलीले गर्ने काम कारवाहीको सूचना अनुगमन टोलीको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिबाट मात्र प्रवाह गर्नुपर्ने छ । अनुगमन टोलीमा रहने अन्य सदस्यहरुको बारेमा कुनै सूचना प्रवाह गर्नुहुँदैन ।
- (च) बजार अनुगमन गर्दा अनुगमन टोलीका पदाधिकारीहरु प्रदायक समक्ष मर्यादित तरिकाले प्रस्तुत हुनुपर्छ ।
- (छ) अनुगमन टोलीका कुनै सदस्यले अनुगमन सम्बन्धी कार्य गर्दा गोप्यता भङ्ग गर्नु हुँदैन । गोप्यता भंग गर्ने कुनै कार्य गरेमा अनुगमन टोलीबाट हटाई प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही गरीनेछ, र कर्मचारी भए विभागीय कारवाही समेत गरिने छ ।
- (ज) मानव अधिकारवादीको क्षेत्रमा कृयाशील संस्था, उपभोक्ताको हकहित संरक्षण गर्ने कार्यमा संलग्न संस्था, पत्रकार तथा सञ्चारकर्मी वा सो संस्थाका प्रतिनिधिले अनुगमन कार्यलाई सहयोग पु-याउनु पर्नेछ ।
- (झ) अनुगमनका क्रममा सामान जफत गर्ने, धुल्याउने वा नष्ट गर्ने वा सिलबन्दी गर्ने कार्य सम्पादन गर्नु पर्दा आधिकारिक निकायका कर्मचारी वा कानून बमोजिम अख्तियार प्राप्त प्रहरीद्वारा गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद-९ उजुरी, कारवाही सम्बन्धी व्यवस्था

४२. **उजुरी दिन सक्ने :**

- (क) कुनै वस्तु वा सेवाको विक्रेता वा प्रदायकले उपभोक्ताको हित विपरीत व्यापारिक क्रियाकलाप गरेको भनी कुनै पनि व्यक्तिले उपभोक्ता हित संरक्षण समिति/बजार

अनुगमन टोली/कार्यालयको उपभोक्ता हित संरक्षण हेर्ने शाखा/वडा कार्यालयमा मौखिक/लिखित सूचना वा उजुरी दिन सक्नेछन् ।

- (ख) उपदफा (क) बमोजिमको निकायले उजुरी वा सार्वजनिक सञ्चार माध्यमबाट प्राप्त सूचनालाई उजुरीको रूपमा ग्रहण गरिने छ ।
- (ग) उपदफा (क) वा (ख) बमोजिमको उजुरी वा अन्य कुनै सरकारी निकायबाट अनुगमनको लागि लेखी आएमा सो लाई समेत उजुरीको रूपमा ग्रहण गरी बजार अनुगमन टोलीले अनुगमन तथा निरीक्षण गर्नु पर्नेछ ।
- (घ) उपदफा (ग) बमोजिम अनुगमन तथा निरीक्षण गर्दा विक्रेता वा सेवा प्रदायकले प्रचलित कानून वा मापदण्ड विपरीत व्यापारिक क्रियाकलाप गरेको पाइएमा तत्काल कारवाही चलाउनु पर्नेछ ।
- (ङ) उपदफा (घ) बमोजिम अनुगमन टोलीले गरेको काम कारवाहीमा चित्त नबुझेमा विक्रेताले उपभोक्ता संरक्षण समिति समक्ष लिखित रूपमा उजुरी दिन सक्नेछ,

४३. कारवाही हुने :

(१) यस निर्देशिका बमोजिम गर्नुपर्ने कुरा नगरेमा र गर्न नहुने निषेधित कुरा गरेमा देहाय बमोजिम कारवाही गरिनेछ ।

(क) बजार अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा सेवा वा वस्तु राखेको स्थानको नियमानुसार जाँचबुझ वा खानतलासी गर्न सक्नेछ । खानतलासीबाट वस्तु वा सेवाको विक्री वितरणमा अनुचित वा अनियमित कार्य गरेको पाइएमा आवश्यकता अनुसार त्यस्तो सेवा वा वस्तुको प्रयोग वा विक्री वितरणमा रोक लगाउन सक्नेछ तथा त्यस्ता वस्तु अनुगमन टोलीले कब्जामा लिई नियमानुसार कार्यवाही बढाउनेछ ।

(ख) अनुगमन गर्दा कुनै कानूनी कारवाही गर्नुपर्ने देखिएमा अनुगमन टोलीले सम्बन्धित व्यवसायीसँग तुरुन्त लिखित स्पष्टीकरण माग गर्न सक्नेछ ।

(ग) अनुगमन टोलीको प्रतिवेदन वा नमूना परीक्षणबाट गर्दा मुद्दा दायर गर्नुपर्ने देखिएमा प्रचलित कानून बमोजिम अनुसन्धान तहकिकातका लागि निरीक्षण अधिकृत तोकने गरी मुद्दा दायर गर्न समितिबाट निर्णय गराई यथाशिघ्र अभियोजन अधिकारी समक्ष आवश्यक कागजात सहित कानूनी कारवाहीका लागि लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

(घ) उपदफा (ग) बमोजिम लेखि आएमा सम्बन्धित अधिकारीले प्रचलित कानून बमोजिम प्रक्रिया पूरा गरी सम्बन्धित निकायमा मुद्दा दायर गर्नुपर्नेछ ।

(ङ) उपदफा (क) बमोजिम अनुगमन टोलीले अखाद्य वस्तु वा अन्य वस्तु नष्ट गर्दा लागेको खर्च सम्बन्धित व्यवसायीले नै व्यहोर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद -१०
विविध

४४. बजार अनुगमन समितिको कार्यक्रम तथा बजेट:

- (क) नगरपालिकाले आफ्नो स्रोत, साधन र जनशक्ति प्रयोग हुने गरी बजार अनुगमनका लागि आवश्यक कार्यक्रम र बजेट प्राथमिकताका साथ वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गर्नु पर्नेछ ।
- (ख) नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकार बाट बजार अनुगमन तथा व्यवस्थापन तथा उपभोक्ता जागरणका लागि अनुदान प्राप्त भएमा सोही अनुसार कार्यक्रममा समावेश गर्नुपर्नेछ ।
- (ग) वार्षिक कार्यक्रममा बजार अनुगमन र उपभोक्ता सचेतनाको कार्यक्रम समेत समावेश गर्नुपर्नेछ ।
- (घ) बजार अनुगमनको क्रममा नमुना संकलन गर्दा प्रदायकबाट सम्बन्धित बस्तुको विल भरपाई लिएर मात्र सामान लिनु पर्छ ।

४५. स्थानीय प्रशासनको कर्तव्य: बजार अनुगमन गर्दा अनुगमन टोलीले सुरक्षा लगायतका आवश्यक सहयोग माग गरेमा तत्काल त्यस्तो सुरक्षा तथा सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

४६. असल नियतले गरेका काम बचाऊ: यस निर्देशिका बमोजिम बजार अनुगमन गर्दा असल नियतले गरेका कामको सम्बन्धमा टोलीका संयोजक तथा सदस्यहरु उपर कुनै कारवाही हुने छैन ।

४७. प्रचलित कानून बमोजिम हुने :

- (क) यस निर्देशिकामा भएको व्यवस्थाले प्रचलित कानून बमोजिम हुने अन्य अनुगमन कार्यलाई बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

४८. दण्ड सजाय :

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ नगर सभाबाट स्वीकृत कानूनमा व्यवस्था भएकोमा सोही बमोजिम र अन्यमा प्रचलित नेपाल कानूनको अधिनमा रही बजार अनुगमनबाट दोषी पाइएका व्यवसायी उपर कानुनी कारवाही र दण्ड सजाय गर्नु पर्नेछ ।

४९. प्रतिवेदन :

- (क) बजार अनुगमनको मासिक प्रगति प्रतिवेदन अनुसूची-३ अनुसार तयार गर्नुपर्नेछ ।

५०. बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार: यस निर्देशिकाको कार्यान्वयनमा कुनै बाधा अड्काउ परेमा उपभोक्ता हित संरक्षण समितिको बैठकबाट निर्णयका लागि बाधा अड्काउ परेको विषय उल्लेख गरी महानगरपालिकामा पठाईने छ ।

५१. संशोधन: यस निर्देशिकामा थपघट गर्ने अधिकार प्रचलित कानूनको अधिनमा रही नगरकार्यपालिकाको हुनेछ ।

अनुसूची -१
(दफा ३३ (च) सँग सम्बन्धित)

श्री प्रमुख ज्यू
चन्दननाथनगरपालिका

विषय:- बजार अनुगमनको मासिक प्रतिवेदन ।

आज मिति २० / / देखि २० / / सम्म निम्न स्थानहरुमा बजार अनुगमन गर्दा निम्नानुसार देखिएको व्यहोरा अनुरोध छ ।

सि. न	अनुगमन गरिएको स्थान	अनुगमन गरिएको क्षेत्र/प्रकृति/वस्तुहरु	अनुगमनको विवरण (परिणाम, अवस्था र अन्य कुरा) व्यवसायिक प्रतिष्ठा संस्था	सामानको जफत/ बरामदी नाम /परिमाण	नष्ट गरिएको वस्तु/परिमाण नाम परिमाण	सिलबन्दी गरिएको मात्रा / संख्या	गरिएको नमुना संकलन मात्रा/ संख्या	कैफियत

अनुसूची -२

(दफा ३८ को उपदफा(२) सँग सम्बन्धित)

(अ) अनुगमन गरिने वस्तुको वर्गीकरण: बजार अनुगमनको क्रममा विभिन्न उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको अनुगमन गर्नु पर्ने भएकाले उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको निम्नानुसार वर्गीकरण गरिएको छ।

समूह “क” -खाद्यान्न माछा/मासुजन्य/तरकारी फलफूल/दैनिक उपभोग्य

- (१) खाद्यान्न तथा खाद्य पदार्थहरू नुन, चिनी, चिया, कफी, मह, प्रशोधित पानी आदि।
- (२) अप्रशोधित, अर्धप्रशोधित वा प्रशोधित खाद्य पदार्थहरू,
- (३) प्रशोधित खाद्य पदार्थ उत्पादन गर्न प्रयोग गरिने कच्चा पदार्थ,
- (४) खाद्य पदार्थ उत्पादन गर्ने उद्योग,
- (५) खाद्य पदार्थ बिक्री वितरण गरिने बिक्रीस्थल र भण्डारगृह वा संचय स्थल,
- (६) खाने तेल, घिउ (वनस्पती घिउ समेत),
- (८) दुध तथा दुग्ध पदार्थहरू र दुध प्याकिङ्ग गर्न प्रयोग हुने प्लाष्टिक पाउचहरू,
- (९) माछा, मासु, अण्डा,
- (१०) मसलाजन्य पदार्थहरू (जिरा, मरिच, अदुवा, लसुन, धनिया, बेसार, ज्वानो, मेथी, ल्वाङ, सुकुमेल, अलैंची, दाल्चिनी र खुर्सानी लगायतका मसलाको रूपमा उपभोग गरिने पदार्थहरू।

समूह “ख” औषधी एवं स्वास्थ्य सेवा

- (१) औषधी तथा औषधीजन्य पदार्थहरू (पशुपंक्षी औषधी तथा जडिबुटीमा आधारित औषधी समेत),
- (२) औषधी उत्पादन गर्ने उद्योग तथा बिक्री वितरण गरिने स्थल,
- (३) अस्पताल, नर्सिङहोम, क्लिनिक आदि स्वास्थ्य सेवा प्रदायक सस्थाहरू।

समूह “ग” रासायनिक मल/विषादी/बीउ विजन/कृषि औजार :

- (१) पशुपंक्षी आहार र त्यसमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थहरू समेत,
- (२) रासायनिक मल, विषादी, बीउविजन, कृषि औजारहरू,

समूह “घ”इन्धन:

- (१) इन्धन भण्डारण, पेट्रोलियम पदार्थको नापतौल, गुणस्तर मूल्य तथा मापदण्डहरूको परिपालना, १८

समूह “ङ” निर्माण सामाग्री:

- (१) ढुङ्गा, ईटा, गिट्टी, बालुवा लगायतका निर्माण सामाग्री तथा सोसँग सम्बन्धित उद्योग, भण्डारण स्थल र बिक्री वितरण स्थल।

समूह “च”शैक्षिक सामाग्री :

- (१) पाठ्य सामग्री, स्टेशनरी लगायतका शैक्षिक सामाग्रीहरू।
- (२) शिक्षा निर्देशिका अनुसार विद्यालयहरूको शुल्क आदि।

समूह “छ”होटल/लज/ रेष्टुरा/ खाजा घर /चमेना गृह/लज :

- (१) होटल/रेष्टुरा/खाजाघर/चमेना गृह/लजको सरसफाइ तथा अन्य व्यवस्थापन डान्सबार, मनोरञ्जन स्थल, ब्रदोहोरी साँभ, खाजाघर, मसाज घर आदी।
- (२) प्रशोधित र अप्रशोधित वस्तुहरूको भण्डारण
- (३) होटल, रेष्टुरा तथा मिठाई पसलहरूमा बिक्री हुने पकवान तथा प्याकेजिङ्ग गरी बिक्री हुने खाद्य पदार्थहरू, हल्का पेय पदार्थहरू, मदिराजन्य पदार्थ।

समूह “ज”सुर्तिजन्य पदार्थ:

(१) सुपारी, पानपराग, सुर्ती, विडी, चुरोट तथा सुर्तीजन्य पदार्थ ।

समूह “भ”नाप तौल:

(१) ढक, तराजु लगायतका नापतौलमा प्रयोग हुने उपकरणहरु ।

समूह “ञ”पशुपंक्षी हाट बजार:

(१) पशुपंक्षी हाटबजार तथा बिक्री स्थल ।

समूह “ट”सौन्दर्य सामाग्री:

(१) विभिन्न प्रकारका सौन्दर्य सामाग्रीहरु

(२) व्युटि पार्लर/सैलुन आदि ।

समूह “ठ”विद्युतीय सामानहरु:

(१) विद्युतीय सामानहरु,

(२) इलेक्ट्रोनिक्स सामानहरु .

समूह “ड”रङ्ग/रोगन:

(१) विभिन्न कम्पनिका भवन सम्बन्धि रङ्ग र रङ्ग रोगन संबन्धि सामाग्रीहरु ।

समूह “ढ”गरगहना :

(१) सुन, चाँदी, हिरा, मोती, जवाहरत तथा सोबाट निर्मित गरगहनाहरुको नापतौल एंवम् गुणस्तर

समूह “ण”सवारी साधन

(१) ट्याक्सी मिटर शुल्क, नगर बस, ट्र्याक्टर, ट्रक मिनी ट्रक भ्यान, १९

ट्याक्सी, मोटर साइकल आदिको भाडा ।

समूह “त”अन्य: (१) अन्य उपभोग्य वस्तुहरुको उत्पादन स्थल, प्रशोधन स्थल, हुवानीको अवस्था, बिक्री स्थलहरु,

(आ) अनुगमन गरिने सेवाको विवरण :

(१) व्यापारिक सेवा

(२) सञ्चार सेवा,

(३) स्थल यातायात तथा हवाई सेवा,

(४) विद्युत सेवा,

(५) खानेपानी सेवा,

(६) विज्ञापन सेवा अन्य उपभोग्य सेवाहरु,

(७) स्वास्थ्य सेवा,

(८) शिक्षा सेवा,

(९) वित्तिय सेवाहरु ।

अनुसूची - ३
(दफा सँग सम्बन्धित)
दैनिक बजार अनुगमन फारम

(बजार अनुगमन फारमको प्रमाणित प्रति सम्बन्धित व्यवशायीलाई दिनु पर्नेछ)

मिति :

व्यापारिक प्रतिष्ठानको नाम : श्री

ठेगाना :

प्रोपाइटर वा फर्मधनीको नाम :

फोन नं.:

यस कार्यालयको नेतृत्वमा खटिएको बजार अनुगमन टोलीबाट तपाईंको विक्रीस्थल/गोदाम/उद्योगको निरीक्षण गर्दा निम्न अनुरूपको स्थिति भेटिएकोले देहायअनुसार गर्नु गराउनु हुन निर्देशन दिइएको छ ।

क्र.सं.	विवरण	भएको	नभएको	टोलीबाट दिइएको निर्देशन
१	मूल्य-सूची			
२	साइनबोर्ड			
३	व्यवसायदर्ता/नवीकरण			
४	नापतौलको प्रमाण			
५	लेबलमा खुलाउनुपर्ने कुराहरु स्पष्ट उल्लेख भए/नभएको			
६	म्याद नाघेको सामग्री			
७	स्थायीलेखा (PAN) नम्बर/Vatमादर्ता			
८	म्याद नाघेको सामग्री			
९	विक्री बिल दिने प्रक्रिया भए/नभएको			
१०	खाद्य अनुज्ञा-पत्र (खाद्य उद्योगको लागि)			
११	मासुको गुणस्तर सन्तोषजनक भए/नभएको			
१२	मिठाईको गुणस्तर लगायतका पक्षहरु सन्तोषजनक			
१३	ग्याँसको तौल, मूल्य लगायतका विषय सन्तोषजनक			
१४	खरिद बिल/नभएको			
१५	यस अगाडिको निर्देशनमा पालना			
१६	अन्य कैफियतपूर्ण स्थिति (खुलाउने			

एक पटक दिइएका निर्देशनहरु पुनः अनुगमन गर्दा पालना नभएको पाइएमा प्रचलित कानून बमोजिम कडा कारवाही हुनेछ । निरीक्षण टोली

१. संयोजक श्री २. सदस्य श्री

३. सदस्य श्री ४. सदस्य श्री

५. सदस्य श्री.....

माथि उल्लेखित विवरण ठिक छ, भनी उत्पादक/विक्रेताको नाम र सही

प्रतिष्ठानको छाप

अनुसूची - ४
(दफा सँग सम्बन्धित)
मुचुल्का

..... जिल्ला न.पा. वडा नं. टोल.....मा खडा
गरेको घटनास्थल / बरामदी/ खानतलासी/ शिलछाप लगाएको मुचुल्का :-

१. उजुरी वा सूचनाको छोटकरी विवरण:-

२. चार किल्ला सहित खानतलासी/ बरामदी गरिएको चिज वस्तुको नमुना तथा ठाउँको विवरण:-

३. बरामद भएको सामान/ दसीको विवरण/ शिलछाप गरिएको विवरण:-

(क)

(ख)

(ग)

(घ)

(ङ)

४. खानतलासी/ बरामदी भएको देखे बमोजिम सही छाप गर्ने साक्षी :- (नाम, वतन समेत)

(क)

(ख)

(ग)

५. रोहबरमा बस्नेहरुको नाम, थर, उमेर, वतन र सहिछाप:-

(क)

(ख)

(ग)

६. निरिक्षण टालीलेले मेरो उद्योग, गोदाम, पसलमा अनुगमन गर्दा कुनै सामान हिनामिना भएको छैन ।
माथि प्रकरण ३ मा उल्लेख भएको चिज वस्तु तथा सामानहरु उद्योग,
गोदाम, पसलबाट बरामद भएको हो । साथै टोलीले लगाएको शिल थान.....छाप भएको ठिक साँचो हो
भनि सहिछाप गर्ने:-

(क)

(ख)

(ग)

७. कार्य तामेली गर्ने:-

(क)

(ख)

(ग)

मिति:-

समय

अनुसूची - ५
दफा.... सँग सम्बन्धित
तारेख भरपाई

पक्ष:.....

विपक्ष:जिल्ला गाउँपालिका वा म.न.पा..... वडा नं. स्थायी घर
भई हाल जिल्ला गाउँपालिका वा न.पा वडा
नं..... बस्ने श्री

.....का नाति/नातिनीश्रीका छोरा/छोरी वर्ष
.....कोनामक व्यवसायका सञ्चालक श्री
..... सम्पर्क नं.।

तारेख

मितिसाल महिना गतेरोज दिनको समयबजे उपस्थित हुने छु
भनी सही छाप गर्ने ।

हस्ताक्षर : नाम:

मिति..... साल.....महिना.....गतेरोज दिनको समय
.....बजे उपस्थितहुनेछु भनी सही छाप गर्ने ।

हस्ताक्षर: नाम:

मिति सालमहिना गतेरोज दिनको समय
.....बजे उपस्थित हुनेछु भनी सही छाप गर्ने ।

हस्ताक्षर: नाम:

अनुसूचि ६
दफा ३५ को उपदफा (३) बमोजिम
आवश्यक वस्तुहरूको सूचि

आवश्यक वस्तु संरक्षण ऐन, २०१२ बमोजिम देहायका आवश्यक वस्तुहरू अन्तर्गतराखेको छः

१. चामल : (क) मसिनो (पोखरेली र मन्सुली समेत) (ख) मोटा (मोटा तथा उसिनासमेत)
२. मकै
३. चिउरा
४. गहुँ, मैदा र पिठो
५. दाल (क) रहर (ख) मास
६. नुन
७. चिनी
८. चिया
९. खानेतेल (क) तोरीको तेल (ख) भटमासको तेल
१०. घिउ (वनस्पति घिउसमेत)
११. दूध (बेबीफुड तथा पाउडर दूधसमेत)
१२. तरकारी (आलु, प्याज, गोलभेडा)
१३. मासु (सबै प्रकारको मासु तथा माछा)
१४. फलफूल (मौसम, केरा, स्याउ, सुन्तला)
१५. मसला (जिरा, मरिच, अदुवा, लसुन, धनियाँ र खुर्सानी) अन्य आवश्यकीय पदार्थ
१६. औषधि
१७. मोटा बानाको कपडा (४० काउन्टसम्मको धोती, साडीसमेत)
१८. साबुन (क) लुगा धुने, (ख) नुहाउने
१९. मट्टीतेल, डिजेल, पेट्रोल र हवाई इन्धनसमेत
२०. मल
२१. (क) दाउरा (ख) कोइला

निर्माण सामग्री

२२. सिमेन्ट
२३. फलामे छड
२४. कर्कटपाता
२५. जीआई पाइप तथा पोलिथिन पाइप
२६. ईटा
२७. काठ

शैक्षिक सामग्री

२८. लेख्ने र छ्याप्ने कागज, कापी, कलम, मसी, सिसाकलम
२९. न्युज प्रिन्ट

मिति २०७५ वैशाख ११ मा राजपत्रमा प्रकाशित गृह मन्त्रालयको सूचनाबमोजिमका देहायका सेवा अत्यावश्यक सेवाहरु :

- डाँक, तार वा टेलिफोन सेवा
- जल, स्थल वा हवाईमार्गबाट यात्री वा मालसामान ओसारपसार गर्ने यातायात सेवा
- हवाई अड्डा वा हवाईजहाजको देखभाल, त्यसको सञ्चालन वा मर्मत गर्ने कामसँग

सम्बन्धित सेवा,

- हवाई ग्राउन्ड, रेल्वे स्टेसन स्टेसन वा सरकारी गोदाममा मालसामान ओसारपसार गर्ने वा राख्ने भिकने वा थन्क्याउने कामसँग सम्बन्धित सेवा,
 - प्रिन्ट वा सरकारी छापाखानासम्बन्धी सेवा,
 - हातहतियार खरखजाना वा अरू कुनै सैनिक सरसामानको उत्पादन गर्ने, थन्क्याउने, वितरण गर्ने कामसँग सम्बन्धित नेपाल सरकार रक्षा व्यवस्थाको कुनै सेवा
 - सञ्चार सेवा
 - आन्तरिक सुरक्षा कार्यसँग सम्बन्धित सेवा,
 - खानेपानीको सञ्चालन तथा वितरण सेवा
 - पर्यटन आवास, होटेल, रेष्टुराँ र रिसोर्टसम्बन्धी सेवा
 - पेट्रोलियम पदार्थ (एलपी ग्याँससमेत) को पैठारी, ढुवानी, भण्डारण तथा वितरणसम्बन्धी सेवा,
 - अस्पताल तथा स्वास्थ्य केन्द्र सञ्चालनसम्बन्धी सेवा (एम्बुलेन्स सेवाजस्ता सेवाहरू)
 - औषधि निर्माण तथा बिक्री वितरणसम्बन्धी सेवा
 - फोहोरमैलाको संकलन, ढुवानी प्रशोधन, बिसर्जन, स्थान निर्माण, पूर्वाधार निर्माण र संकलन स्थल एवं व्यवस्थापन क्षेत्रसँग सम्बन्धी सेवा
 - बैंकिङ सेवा
 - बिमा सेवा
 - विद्युत् सेवा
 - दैनिक उपभोग्य वस्तुहरू (खाद्यान्न, दाल चामल, नुन, तेल) को पैठारी, ढुवानी भण्डारण तथा वितरणसम्बन्धी सेवा)
- स्थानीय बजारलाई देहायको किसिमहरूमा वर्गीकरण सोको दर्ता, नवीकरण, अनुगमन तथा कर निर्धारण गर्नु वैज्ञानिक देखिन्छ ।